בעקבות השורשים

היסטוריה ופולקלור

של

יהודי קוצ'ין

מאת

אליהו ברמוט

בעקבות השורשים

היסטוריה ופולקלור

של

יהודי קוצ'ין

מאת

אליהו ברמוט

ירושלים, תשס"א-2001

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

©
כל הזכויות שמורות לאליהו ברמוט
אין לשכפל, להעתיק, לצלם, לתרגם או לעבד לתוכנה את החומר ואת התצלומים
מן הספר ללא רשות המחבר

לרכישת הספר נא לפנות למחבר, אליהו ברמוט,
הר גילה 8/3, ד.נ. צפון יהודה 90907
טל. 02-9934458

תשס"א —2001
עטיפה: שרה איטח
נדפס בדפוס העיר העתיקה בע"מ, ירושלים

מוקדש

לאבי אברהם שמעון חי ז״ל
ולאחיו אליהו רחמים ז״ל
ויצחק ניסים ז״ל לבית ברמוט

התוכן

מבוא: בעקבות השורשים / 7

תולדות היהודים בקוצ'ין / 9

התפילה / 21

הקריאה בספר תורה / 28

קריאת ההפטרה / 30

הלבוש / 30

בתי-הכנסת / 31

בתי-הקברות / 34

טקסי כלולות ואירוסין / 35

טקס חנוכת הבית / 39

נספחים:

1. על המקובל הפייטן רבי נחמיה בן-אברהם / 40
2. קריאת עשרת הדיברות / 49
3. מצבת שרה בת-ישראל / 50

שיר א / 51

שיר ב / 52

4. צרור מכתבים בין מנהיגי יהודי קוצ'ין לבין יהודי תימן ובבל / 53

תמונות / 57

The Jews of Cochin: In Search of Roots / 1-20

מבוא: בעקבות השורשים

זה למעלה ממחצית יובל שנים אני אוסף חומר על קהילת יהדות קוצ'ין ממקורות שונים — ראיינתי אנשים שונים, רשמתי זיכרונות של זקני העדה, שמעתי סיפורי פולקלור, אספתי תעודות וספרים. חשוב היה לי להציג את נושאי התפילה והפולקלור שתפסו מקום חשוב בחיי הקהילה היהודית שם.

גולת הכותרת של איסוף זה היה ביקור שורשים שעשיתי בקוצ'ין בסוף שנת 1999. במהלך ביקור זה הייתה לי הזדמנות לראות את שרידי הקהילה, להיפגש עם הבודדים שנותרו שם מקרב יהודי קוצ'ין, ובעיקר להתרשם מבתי-הכנסת שנותרו שם עזובים ושוממים. כמו-כן ביקרתי בבתי-הקברות היהודיים שאחד מהם נמחק לגמרי מעל פני האדמה. בבית-הקברות הזה אמורים היו להימצא קברות אבות אבותיי. מלבד בקוצ'ין ביקרתי גם בכל המקומות שבהם ישבו יהודים — כגון: מאלה, פארור, צ'רנאקולאם וארנאקולם.

לקוצ'ין הגעתי בטיסה מניו-דלהי ביום שישי ערב שבת **מקץ**, שהיה גם ערב נר ראשון של חנוכה. אני ושני חבריי לצוות השתכנו במלון HABAD הממוקם לא הרחק ממטנצ'ארי. טרם כניסת השבת הלכנו לכיוון בית-הכנסת פרדשי להתפלל. כשיצאתי בפעם האחרונה מקוצ'ין הייתי אמנם ילד קטן אבל זכרתי כמעט כל פרט. בהליכה אטית מהמלון, שנמשכה כרבע שעה, לפתע אני רואה שלט ועליו המילים באנגלית JEWS TOWN, באותו רגע אחזה בי התרגשות וידעתי שזה הכיוון לבית שבו הייתי גר. בדרך, בצד ימין, נמצא בית-הקברות החדש של הפרדשים, וכחמישים מטר משם, מצד שמאל, זיהיתי את ביתי. משם, בהליכה של עשר דקות, הגענו אל בית-הכנסת פרדשי. בדרך פגשנו צעיר יהודי שחזר זה עתה מעבודתו וכששאלתיו מתי מתחילה התפילה ענה שאין בערב שבת תפילה מכיוון שאין מניין והלך לדרכו. לא רחוק מרחבת הכניסה לבניין בית-הכנסת נפתחו בידי המקומיים כמה חנויות של מזכרות. החנויות נרכשו מידי יהודים שישבו שם עד לפני זמן לא רב. המקום הפך לאתר תיירות שכן תיירים רבים פוקדים את המקום לראות את בית-הכנסת שהוא אחד היפים שבעולם היהודי. בחנויות נמכרים בין היתר פסלונים כגון אלה של בודהה וגם של ישו הנוצרי. באותם רגעים חשתי צער וכאב עמוק. כשהגעתי לפתח בית-הכנסת ישב שם יהודי זקן,

וכשהצגתי עצמי בפניו ידע הלה את כל קורות חיי משפחתי. נוצרה בינינו מיד תקשורת והזקן סיפר לי דברים שלא ידעתים לפני כן. עודנו משוחחים והנה הגיע זקן אחר שגם הוא ידע מי אני ואפילו הכיר את סבי הזקן שאני עצמי לא הכרתי, ואשר נפטר לפני כ-60 שנה. השיחה התנהלה תוך שאנו מחכים למניין, אך נאמר לנו שהתפילה מתקיימת רק פעם בשבוע, בשחרית של שבת. אחרי שבירכנו אותם בברכות חג שמח ושבת שלום פגשנו את הצעיר היהודי, שהפעם ישב בפתח אחת מחנויות המזכרות, בירכנוהו ב"שבת שלום" והלכנו לכיוון המלון. חשבנו לקצר את הדרך למלון והמשכנו ללכת ישר. בינתיים התחיל להחשיך והגענו לסמטה שם הייתה עלטה מוחלטת, לא היו שם אנשים, שקט מוחלט, ולא ידענו היכן אנו נמצאים. החלטנו לחזור בדרך שממנה באנו. למחרת, בשבת בבוקר, הלכנו להתפלל. רק מאוחר יותר נודע לי שבאותו מקום עלטה שהיינו נמצא קברו של המקובל רבי נחמיה בן-אברהם מוטא, שמועד פטירתו חל באותו היום – כ"ה בכסלו, נר ראשון של חנוכה. לפָנים, כשהמקום היה מיושב בידי היהודים, נהגה הקהילה היהודית לחגוג בהדלקת נרות חנוכה; כל המקום היה מואר אז בנרות חנוכה. מאחר שאין כבר יהודים, המקום שומם, ומקומיים חסרי בית פלשו אליו. המקומיים גם פירקו את כל הקברים שם זולת קברו של המקובל.

עבודה זו היא סיכום הממצאים שאספתי.

אליהו ברמוט

תולדות היהודים בקוצ'ין[1]

כבר בתקופת התלמוד יש עדויות של יהודים שהגיעו להודו עוד בתקופתו של פירוז שמלך בבבל (בשנים 459-483) בנו של יזדיגרד (440-457). התלמוד מכנה את פירוז "רשיעה"[2] (הרשע). בימי המלך כובד (485-498), בשנת 486, המכונה "שנת הרס העולם", מרדו בו יהודי בבל. כתוצאה מכך היגרו יהודים לחצי האי ערב, לקווקז ולהודו. אלו שהיגרו להודו היו כנראה מעטים מאוד ולא ידוע מה עלה בגורלם.

לא מעט חוקרים העלו השערה שהיהודים הגיעו להודו עוד בתקופתו של הושע בן-אלה, מזמן גלות אשור, גלות עשרת השבטים אשר הגלה **שלמנאסר** מלך אשור עם חורבן ממלכת ישראל. להשערה זאת אין כל ביסוס. לא נמצאו כל הוכחות כמו תעודה או ממצא ארכאולוגי.

בגניזה בקהיר בעלייה של בית-הכנסת בן עזרא, נמצאו כתבי-יד של סוחרים יהודים ששהו בהודו עוד מתקופת ימי הביניים, כפי שמופיע בכתבה "גניזת קהיר מאה שנה" בעיתון **הדאר**,[3] שפרסם פרופ' שלמה דב גויטיין בספרו "**ספר הודו**". אחד מהם הוא כְּתַב-יד של **אברהם בן יג'ו** מתוניסיה בשנות העשרים של המאה השתים-עשרה, שיצא להודו והתיישב כנראה במנגאלור,[4] עיר נמל לא הרחק מקוצ'ין שבימינו. שם כָּתב שטר שחרור לשפחתו האהובה **אשו** ונשא אותה לאישה,[5] בהעניקו לה את השם העברי **ברכה בת אברהם**. לזוג המאושר (והעשיר) נולדו בן ובת ומאוחר יותר הם עזבו את המקום והתיישבו במצרים.

1 מחוז במדינת קראלה שבהודו. לפנים היה שמה **פירום פדפו**, ע"ש שושלת הפרמפאדו שהעתיקה בשנת 1405 את בירתה לקוצ'ין והיא נמצאת מדרום לקורנאגור.

2 רשיעה — רשע היא מילה שגורה בפיהם של יהודי קוצ'ין.

3 שבועון ההסתדרות העברית באמריקה, גיליון ה, כ"ד טבת תשנ"ז.

4 מנגאלור, שמבטאים אותו קונד'גאלור בשפת המקומיים ובכללם יהודי קוצ'ין לקורנאגור.

5 לשאת אישה כדת משה וישראל יש צורך בעדים, וכנראה היו במקום יהודים נוספים.

לדעת רוב החוקרים, בני הקהילה הראשונים היו סוחרים שהגיעו כנראה לקוצ'ין במאה העשירית לספירה. עדות לכך הם שני לוחות נחושת[6] שנמצאים עד עצם ימינו אצל היהודים בקוצ'ין. את הלוחות העניק מושל מדינת מלבר, **שרמן פירומל** (בספרות היהודית המקומית נקרא "**שינגלי**"), לאות הוקרה לנאמנותם לראש היהודים, **יוסף רבן**. וזה לשונם של לוחות הנחושת כפי שמביא החוקר **ד'קוסטא**:

> אנחנו מזכים מארמון ממשלתנו במוריאקוט בשנת השלושים ושש לימי חיינו ובשנה השניה לממשלתנו וגם מאות שנים אחרינו. מזכים אנחנו מהיום ומעלה את הנכבד בשמו יוסף רבן, ונותנים לו לתשורה את ארץ אנזיוורנום (קורנאגור) גם הזכויות להשתמש ביריה מהכלי תותח הגדול ולהשתמש בקולות ומצלצלות, בחצוצרות ובשופרות. והזכות לפסוע על בגדים לבנים מוצעות, ולשאת לפניו אבוקות באור היום. ולשאת השמשיה העגולה. ולהכות בתוף הפיל, ולהשתמש בצרורות פרחים לפני החתן והכלה והזכות לשאת הענף ברחובות בהליכה בסך. כן מזכים אנחנו אותו להיות חפשי ממסים וארנוניות, ואחוזת אדמה לבנות שנים ושבעים בתים. וגם מקום רחב ידים למסחר. וחפשי מכל מיני מסים וארנוניות ולהיותו לראש על עדת ישראל ועל בתי הכנסיות בארצות ממשלתנו. כל הזכיות האלו נתונות הן ליוסף רבן בעל אחוזת אנזיוורנום לו ולבניו ולבני בניו, לחתניו ולכלותיו ולכל בני משפחתו עד עולם. כל עוד הירח ישלוט ברקיע. ורשומים הדברים על לוח נחושת.
>
> נכתב ונחתם בפני העדים:
>
> קובורטהן מרטנדהן (מושל בוונד)
>
> קיטהי שוריקנדן (מושל בוונדפו)
>
> מינוויר מדיווין (מושל ערליי)
>
> עדיירנא שטאן (מושל ווילוואא)
>
> קוטהי ראווי (מושל וודמביל וארנאד)
>
> שומר ראש המושל שייער מורקן שסאן

6 בשאלה ליהודים ששאל **ד'קוסטא** החוקר והנוסע, בספרו **Indian Church Quarterly Revive** בשנת 1893-תרנ"ג, כפי שמובא בספרו של **שמואל רפאלוביץ**, "**קדמוניות היהודים במלבר**", שנת תרס"ב. לטענתם, הזכויות ליוסף רבן כתובות על לוח נחושת אחד, כתוב משני עבריו. ועל שאלתו של ד'קוסטא אם הלוח הנמצא אצל היהודים הוא הלוח הישן האמִתי – ענו, כי לא נותר בידי היהודים הלוח הישן, שכן זה זמן רב מאז שנלקח הלוח האמִתי והוא גנוז בגנזי **קיימברידוש**, העיר החכמה בבריטניה. ומהלוח הישן האמִתי נעשו שלוש העתקות שנמסרו לראשי עדות היהודים.

הדברים נכתבו בכתב יד חרוט על לוח נחושת בשפה הטאמילית העתיקה בידי פנדלורכירי קנדקילאפאן.

בקורנאגור, שהייתה עיר נמל חשובה ודרכה נסחרו התבלינים, מילאו היהודים תפקיד חשוב בחיי הכלכלה והמסחר. הם סייעו לשלטון ולרווחת כלל תושבי המקום. בעקבות זאת ולאור נאמנותם לשלטונות, נהנו היהודים מרווחה ושגשוג.[7]

בשנת 1341, אחרי שיטפון גדול ששינה את צורת קו החוף וסתם את הנמל הפורח של קורנאגור, נעשתה קוצ'ין לנמל מסחר ראשי. הואיל ועיקר עיסוקם של היהודים היה במסחר, וכדי לא לפגוע בפרנסתם, הֻקצו להם השלטונות קרקעות למגורים ולחקלאות.[8] גם מחוץ לקורנאגור, במזרחה של קוצ'ין, הנקראת קוצ'נגאדי,[9] נבנה בית-כנסת בשנת ה'ק"ה-1344. על שלט הבניין[10] שהציבו נכתב בזה הלשון: "בנה בנינו בית זבל לך מכון לשם עולמים שנת גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון ליצירה היום בשלישי בשבת חמשה לכסלו בהא". מאוחר יותר הקצו להם השלטונות קרקעות גם במטנצ'ארי, הנמצאת בקרבת קוצ'נגאדי וכן נתנו להם הטבות נוספות. בין היתר, היו היהודים פטורים מתשלום מסים וארנונה וכיוצא בזה. המצב השתנה בשנת 1500, עם הגעתם של הפורטוגזים לאזור, שבראשם עמד האדמיראל קאבראל (ראוי לציין שעוד בשנת 1497 נתגלה המקום על-ידי יורד הים הפורטוגזי וסקו דה-גאמה, שמאוחר יותר חזר למקום ומת שם). לאחר מצור ומאבק ממושך עלה בידם בשנת 1524 לכבוש את המקום.

הפורטוגזים, שהיו חדורי שנאה ליהודים, פרעו בהם וגרמו לחורבן הקהילה היהודית

7 ישנן גם עדויות של נוסעים שהגיעו להודו — כמו הסופר **המילטון**, שהיה במלבר בשנת ד"א תתק"א-1210, המספר על רווחת חיי היהודים במקום, וכן עדות של בן זמנו **בנימין מטודלה**.

8 את הקרקעות החכירו היהודים לאריסים, ומהרווחים שקיבלו היו ראשי הקהילה מחלקים לנזקקים, פעמיים בשנה — בפסח ובראש-השנה. כדי למנוע מריבות, הוחלט להקציב לכולם, ללא יוצא מהכלל.

9 המילה "קוצ'נגאדי" במאליאלם מורכבת משתי מילים: קוצ'ה — יהודי יהודים; אגנדי — רחוב.

10 השלט נמצא כיום בכניסה לבית-הכנסת פרדשי.

המקומית, באמצעות החדרת הנצרות וכפייה דתית, והם החריבו ושרפו את בתי-הכנסת שהיו קיימים בקורנאגור. בשרֵפה זו אבדו רוב כתבי-היד היהודיים שנשמרו מאז בואם לשם. יש לציין כי המקום לא יושב מאז והיהודים לא חזרו עוד לשם; הריסותיו קברו תחתיהן שריד יישוב יהודי עתיק יומין. הפורטוגזים גם הרסו את בית הקברות המקומי ומצבות עתיקות יומין נהרסו. כך נמחק זיכרון ליישוב היהודי במקום.

גם לקוצ'נגאדי היה גורל דומה. הפורטוגזים לא חסו על היהודים שם והרסו את רחוב היהודים ואת בית-הכנסת, והעלו באש את כל הספרים שהיו שם. מְסַפרים שהיה עִמם ספר דברי הימים הנודע בשם "**ספר הישר**", שבו נכתבו כל הקורות אותם, ייחוסם ומלחמותיהם מיום בואם לארץ מלבר. היהודים נסו על נפשם למקומות אחרים שבמחוז שלא היו בשליטת הפורטוגזים והתיישבו בצ'רנאקולאם ובפארור.

בצ'רנאקולאם, הסמוכה לקורנאגור, נבנה בשנת 1614 בית-כנסת וליד הכניסה אליו הציבו מצבה עתיקת יומין מקורנאגור שעומדת על תִלה עד עצם ימינו. המצבה היא עדות להתיישבות יהודים שם וזה לשונה: "ברוך דיין האמת הצור תמים פעולו זה הקבר שרה בת ישראל רו"ת[11] בשנת אתקפ"א לשטרות[12] כ"ג יומי בירח כסליו".

לא הרחק משם נמצאת פארור. בפארור נבנה בשנת 1621 בית-כנסת בידי יעקב קשטיאל,[13] שאותו הקדיש לאביו דוד עם שלט חקוק באבן. וזה לשון השלט החקוק בכניסה לבית-הכנסת: "אשר שכן בצר בסנה למענו ישכון ביתי. יהי אור בו לבית יעקב חכי חשהו בגלותי. ענה דוד בנו יעקב דגול יחש לקשתיאל. נוה קודש בעת הושל"ם.[14] יהי רצון ובא גואל".[15]

11 רוח ה' תניחנה בגן עדן.

12 שהיא שנת ה'ל ליצירה — 1269.

13 אחד מן הצאצאים של מגורשי ספרד שהגיע להודו.

14 הושל"ם שהיא שנת ה'שפ"א — 1621.

15 זהו גם פיוט שהיהודים המקומיים נהגו לאמרו לפני הקדיש האחרון בשחרית של החג שביעי של פסח.

החורבן בקורנאגור היה בכייה לדורות. כששבו היהודים לקוצ'נגאדי, נתן להם מושל המקום, לאות לנאמנותם במלחמתם נגד האויב הפורטוגזי, אחוזות נוספות במטנצ'ארי, הנקראת גם jews town, במזרחה של קוצ'ין. שני בתי-הכנסת שנבנו שם[16] נקראו בשמם של שני בתי-הכנסת שנחרבו בקורנאגור.

אותם השמות היו גם בארנאקולם, ונאמר אז כי היהודים בעזבם את קורנאגור נשאו את קולם בבכי לאמור: "חורבן כמו חורבנה של ירושלים בא עלינו".

הכפייה הדתית ורדיפות היהודים שסבלו צרות רבות נמשכו כל עת כיבוש הפורטוגזים, עד השתלטות ההולנדים על המקום.

מאז כיבוש המקום בידי ההולנדים, שנעזרו ביהודים,[17] ופריקת העול הפורטוגזי מעל צווארם, חזרו אט אט יהודים רבים לקוצ'נגאדי שבקוצ'ין ובמרוצת הזמן נוסדו שמונה בתי-כנסת פעילים — שלושה בעיר קוצ'ין מטנצ'ארי, שניים בפרברי העיר ארנאקולם ובית-כנסת אחד בכל אחד מן הכפרים: מאלה, פארור ובצ'רנאקולאם.

כשהגיעו הידיעות הראשונות על יהודי קוצ'ין לאמסטרדם, בשנת 1687,[18] הן עוררו התרגשות רבה בקרב יהודי הולנד, והופיעו כותרות בעיתונות יהדות הולנד. אחד מהם **אורי פייבש הלוי**, עורכו של העיתון ה"**קורנטין**" ביידיש, הוציא לאור קונטרסי חדשות מיוחדים שסיפרו על יהודי קוצ'ין. כמו-כן הוא הוציא גם את הקונטרס בפורטוגזית.

16 על השאלה ששאל **ד'קוסטא** את היהודים שם (כפי שמביא בספרו **רפאלוביץ**) — איזה בית-כנסת הוא הקדום מכל בתי-הכנסיות במזרח קוצ'ין, השיבו לו: בית-הכנסת שבקוצ'נגאדי שנבנה בשנת ה'ק"ה ליצירה. לאחר מכן בית-הכנסת טקאמבאום שנבנה בשנת ה'של"ו. לאחריו קדומבאום בשנת ה'ת ולבסוף פרדשי בשנת ה'תכ"ז. ועל המצבה בצ'רנאקולאם ציין ד'קוסטא שנת אתקפ"א לשטרות שהיא אצלו שנת קה"ל ליצירה במקום ה'ל. כאן נפלה אצלו טעות בחישוב של מאה שנה ולכן תיקנתי את כל השנים שבהן הופיעו הכתובות למניין שטרות. כך יוצא לפי הסדר שבית-הכנסת בקוצ'נגאדי נבנה בשנת ה'ל ליצירה — 1344; טקמבאום ה'רל"ו — 1476. קדומבאום ה'ש — 1540 והאחרון פרדשי, ה'שכ"ח — 1568.

17 יש סיפור על צעיר יהודי שטיפס וגנב פעמון — ששימש כנראה להתרעה כנגד אויב — מארמון המושל הפורטוגזי, וכתוצאה מכך הפורטוגזים הופתעו שכן לא היו מוכנים לקרב. לסיפור זה יש בסיס. מאחר שהיהודים כונו מניקאלאן, שפירושה בשפת המאליאלם: גונב הפעמון.

18 ראה "ראשית העיתונות היהודית בהולנד" מאת יעקב טורי.

לסיפור נעשה גם עיבוד ספרדי וזמן קצר אחר-כך הופיע עיבוד יידי נוסף של הסיפור, הפעם בפראג. שתי המהדורות, זו של אמסטרדם וזו של פראג, מוסרות על הדרך שבה הגיע שמעו של שבתאי צבי ליהודי קוצ'ין.[19] גם העורך **דוד טרטש**, שהחליף את פייבש כעורך ה"קורנטין", פרסם בכותרות עיתונו את התגלית על יהודי קוצ'ין.

יהודי הולנד סייעו ועזרו מאוד ליהודי קוצ'ין. בשנת 1690 ה'ת"ן ט"ו לאב,[20] הגיע משלוח של ספרי תורה מהולנד לקוצ'ין והיהודים שם חגגו ברוב פאר, שכן הספרים שהיו להם בקורנאגור הועלו באש בידי הפורטוגזים. כן הודפסו ספרים באמסטרדם לפי הזמנתם ובשנת תקי"ז נדפס הסידור "**סדר תפילות**". במהדורה שנייה בדפוס **פרופס** באמסטרדם תקכ"ט, ומאוחר יותר בליוורנו — בדפוס של האחים **משה וישראל פאלאג'י ושלמה בילפורטי** — נדפס בשנת תר"ט הספר "**חפת חתנים**". כמו-כן חל שיפור ניכר בהתקשרויות עם יהודים אחרים מרחבי התפוצות. כתוצאה מכך יהודים מרחבי הפזורה, בעיקר יורדי ים וסוחרים ממדינות שונות — כגון הולנד, פולין, עדן, בגדאד ועוד — היגרו לקוצ'ין והצטרפו לקהילה המקומית. דבר זה הביא במרוצת הזמן לקרע עדתי ולפערים חברתיים בין עניים ועשירים.

היהודים הראשונים שהגיעו למלבר כבר נחלקו מראש לשתי קבוצות: "מיוחסים" ו"לא מיוחסים". הרב מריק"ש יעקב קסטרו,[21] שחי בזמנו של מרן יוסף קארו (בעל בית יוסף), מזכיר זאת במאמרו. עם החורבן בקורנאגור הצטרפו המיוחסים אל אלו שהיו כבר בקוצ'נגאדי, לבית-הכנסת של אנשי טקאמבאום שבמטנצ'ארי; הלא מיוחסים[22] השתייכו ברובם לבית-הכנסת קדומבאום שבקוצ'ין. במרוצת הזמן

19 יש לציין את שינוי היחס לשבתאי צבי: בעוד שהנוסח האמסטרדמי מסתייג משבתאי צבי הרי הנוסח הפראגי מדבר עליו באהדה.

20 ט"ו באב היה יום חגיגי ליהדות קוצ'ין שציינו את המאורע הזה נוסף לחג הכלולות.

21 שאלות ותשובות "**אהלי יעקב**" סי' צ"ט.

22 ייתכן שהפרדשים הם שכינו את אנשי הקהילה הזאת "הלא מיוחסים", בשעת התפלגותם של הפרדשים מבאי בית-הכנסת טקאמבאום. לצורך בניית בית-הכנסת, כשהיו צריכים מים לערבוב הטין, הלכו הפרדשים אל אנשי קדומבאום, שלהם היה באר מים טהורים בחצר בית-הכנסת. אנשי קדומבאום סירבו למבוקשם. כתוצאה מכך הביאו הפרדשים עצי במבוק המכילים מים. במים אלה השתמשו בעבודתם לצורך בנייה.

התערבבו אלו באלו והמחיצות ביניהם נפלו. גם שמות בתי-הכנסת ניתנו מאוחר יותר לזכר שמות בתי-הכנסת שהיו קיימים כבר בקורנאגור. פירושה של המילה "טקאמבאום" — הצד הדרומי של הנהר; ופירושה של המילה "קדומבאום" — הצד הצפוני של הנהר. השמות האלו נשתמרו לזיכרון וכך גם שמות שני בתי-הכנסת שנבנו במרוצת הזמן בארנאקולם שגם להם ניתנו אותם השמות.

בארנאקולם, הסמוכה לקוצ'ין, ניתנו זכויות לשתי הקהילות המקומיות על-ידי מושל ארנאקולם בשנת 1711, בנוסח זה:[23]

> בכח ממשלתנו מזכים אנחנו את הארבעה וששים יהודים מנייקר קדווה לזכות חפשי באחוזות הסמוכות לרמנטורה מזרחה, ולבאקווטר מערבה, ואחוזת הצפונית מאדיקטו פרמכו דרומה, ואחוזת מולושוקלם צפונה האחוזה והאדמה השייכת להנחלות האלו, תהיינה להיונמס[24] לנחלתם. ואין בכח איש לערער על זה. ניתן מארמונו שריקל קווילגום בשנת 886 לחשבון מלבר[25] בחודש מיטונום בכתב יד פאוואטיל איטונירם חתום: מנואל.

המהגרים החדשים[26] שמספרם לא עלה על עשרות בודדות,[27] השתייכו תחילה לבית-הכנסת טקאמבאום שבמטנצ'ארי. מאוחר יותר פרץ ביניהם ריב[28] שהעכיר את היחסים בין באי בית-הכנסת. כתוצאה מכך פרשו המהגרים והקימו להם בית-כנסת משלהם, כאשר חלק מהמיוחסים המלברים שהתחתנו בהם עברו אתם לבית-הכנסת החדש שהקימו בשנת 1568, שלימים נקרא **פרדשי** — שפירושה בשפת מאליאלם: "זר".

23 **רפאלוביץ**, עמ' 17.

24 יונמס — קהילות.

25 שנת 1711.

26 שפתם לא הייתה אחידה; הם דיברו בשפות שונות, לפי ארץ מוצאם (ראה "פעמים", 13, תשמ"ב-1982, מאת ברברה קוטל גיונסון).

27 בשנת 1839 נערך מפקד ומספרם היה 182 נפש. סך כל היהודים שהיו במלבר היה 1039 (ראה רפאלוביץ, עמ' 23).

28 לא ידוע מהי הסיבה האמתית — ייתכן שהייתה על רקע עדתי.

הפרדשים, שלרובם חזות אירופאית, לא דמו כלל למיוחסים המלברים והם כינו אותם בשמות גנאי כמו "שחורים" ו"עבדים". בני שתי העדות לא נישאו ביניהם ולא השתתפו אלו בטקסים של אלו ולמעשה הייתה החרמה הדדית. מספר מצומצם (כ-5% מכלל הקהילה) של עובדים שעבדו אצל היהודים המלברים התגיירו. תופעה דומה הייתה גם אצל הפרדשים. בני עדות אלו נמנעו מלהתחתן עם הגרים והתעלמו מפסיקתו של **הראשון לציון הרב רפאל מאיר פניז'ל** (בעל "לב מרפא") אשר הסתמך על פסיקתו של המריק"ש, שמסר ביד השד"ר[29] **הרב כמהר"א הלוי** מחברון לקהילה בהודו.

> על המשוחררים אשר המה מן הדין גרים גמורים, אשר גם עליהם בא הציווי הכתוב בתורה **בכם בגר ובאזרח הארץ** וכבר ביום המעמד ההוא ובחי' אדר תרי"ב יצא דבר המשפט מלפניכם לקבל באהבה וכו'. והמה ישראלים גמורים לכל דבר וכל איש מהם מותר לישא אישה מישראל ואפילו בת כהן גדול.

פסיקתו נודעה בכל תפוצות ישראל ונדפסה בספר "**משבית מלחמות**",[30] שמחברו היה השליח מצפת, **רבי חיים יעקב הכהן פיינשטיין**, שביקר בקוצ'ין בשנת תרמ"ז ונודע כמייסד המושבה ראש-פינה שבארץ-ישראל.

הפרדשים היו גם עשירים מופלגים והיו להם קשרים עם יהדות התפוצה. אחד העשירים ששמו הלך לפניו היה יחזקאל רחבי (1646-1725). רחבי רצה להתקרב אל המיוחסים המלברים ולהפיץ את שיריו של רבי נחמיה בן-אברהם מוטא[31] (שהיה מקובל אצל היהודים המיוחסים המלברים, רבי נחמיה מוטא שהגיע מעדן במאה הט"ז והשתקע במטנצ'ארי ונקבר שם[32]). הוא ניסה להפיץ את שיריו של המקובל גם בקרב יהודים אחרים ברחבי העולם. בייחוד את הפיוט **נורא אשר לך מלכות ושררה הטה לחסד**

29 שליח דרבנן.

30 ראה רפאלוביץ, עמ' 11.

31 ראה נספח מספר 1.

32 ראה פרק התפילה בנושא המצבה של המקובל.

שומרי התורה,[33] אשר המיוחסים המלברים נוהגים לאמרו עד עצם ימינו, ביום שני של ראש-השנה לפני התקיעה בשופר. לגבי יום ראשון של ראש-השנה נהגו לומר את הפיוט **עת שערי רצון להפתח**, כמו בכל קהילות ספרד.

רחבי שלח שליחים לבגדאד אך שם לא כל-כך התלהבו מהרעיון. אצלם בבגדאד נהוג היה לומר את הפיוט **עת שערי רצון להפתח של רבי יהודה בן שמואל אִבֶּן עַבַּאס**,[34] שאותו קוראים בשני ימי ראש-השנה לפני התקיעה בשופר. מבגדאד עבר המנהג לכל קהילות ספרד. כתוצאה מסירובם של הבגדאדים, חזר בו יחזקאל רחבי והפרדשים המשיכו לנהוג לפי יהדות בגדאד.

רחבי, שהיה מוכר כאיש עשיר ומנהיג בקרב יהדות קוצ'ין והיה בקשרים עם יהודים באזורים אחרים של העולם היהודי, בייחוד עם קהילות של יהדות תימן ובגדאד,[35] תמך ותרם כסף לישיבות שהיו בתימן. הואיל והיה לו בית-דפוס[36] יכול היה לשלוח ספרים מודפסים לתימן. לאחר פטירתו, כיהן בנו, **דוד רחבי**, כראש הקהילה בקוצ'ין וחיבר ספר קטן בשם: "**אהל דוד**",[37] שהודפס באמסטרדם בשנת ה'תנ"א.

33 ראה נספח מספר 1.

34 רבי יהודה בן שמואל אבן עבאס (אבו אלבקא יחיא) חי ופעל במאה הי"ב בקהילות בגדאד וארם-צובה (חלב). מחבר התפילה "עת שערי רצון להיפתח" נולד בפאס שבמרוקו וברח משם לבבל עקב גזֵרות השמד, יחד עם בנו שמואל, ושם חיבר את שיריו ופיוטיו. אבן עבאס היה משורר גדול ואף התרועע עם רבי יהודה הלוי. התפילה שחיבר חדרה לכל קהילות ספרד בכל תפוצות ישראל. ה"שמועה" המסורתית שהפיוט "עת שערי רצון להפתח" נתחבר ע"י שלושת האחים עבאס, יהודה ושמואל, כפי שמופיע בסידורים, נעוצה בעובדה שעבאס חתם לפעמים את פיוטיו באקרוסטיכונים שונים, לרוב – עבאס, ולפעמים יהודה ולפעמים שמואל. עד שנתפרסם פיוטו "עת שערי רצון להפתח" היה המחבר אלמוני ונחבא אל הכלים. ומכיוון שפיוט זה כולל בראשי חרוזיו את שלושת השמות האלה נצטרף ל"שמועה" גם היסוד האגדי שנוצר סביב המאורע המר עד שעורך המחזור הספרדי באיטליה ראה צורך לרשום את השמועה המפליאה על שלושת האחים. יש לציין גם שבנו שמואל המיר את דתו והתאסלם, ולכן עבאס קישר את המאורע הטרגי לסיפור המקראי על עקדת יצחק (ראה עליו בהרחבה בספרו של ד"ר שמעון ברנשטיין "ספר השנה ליהודי אמריקה", כרכים ח-ט, תש"ז, עמ' 390-404).

35 ראה נספח מספר 4.

36 יש לציין את בתי-הדפוס שפעלו בקוצ'ין ובפארור. הספרים שהודפסו בקוצ'ין אמנם אבדו אך נשאר קומץ של ספרים שהודפסו בפארור, אם כי באיכות ירודה. מחוץ לקוצ'ין נדפסו ספרים בבומביי לפי מנהג שינגלי (קוצ'ין), ביניהם הספר **חופת חתנים**.

37 ספר שדן בנושאי החודש, השנים, ובאסטרונומיה.

לימים יטענו הפרדשים כי הם הראשונים שהגיעו למלבר והם יוצאי חלציו של יוסף רבן, שכן רכשו להם את לוחות הנחושת מידי המיוחסים המלברים. הם הציגו את עצמם לכל מי שבא לבקרם כַּיהודים האמתיים אשר באו ראשונים למלבר — ואת האחרים, המיוחסים המלברים, כ"שחורים" וכ"עבדים" שהתגיירו זה עתה, ולבסוף כינו את עצמם ה"מיוחסים". בקרב המלברים לא נמצאו דוברים שיכלו להציג כלפי חוץ את ייחוסם ומורשתם. הדבר מנע מידע עליהם בקרב הסובבים אותם ולעתים אף בתוך העדה עצמה. המלברים לא ידעו, למשל, על אחד מראשוני עדתם, יעקב קשטיאל, ממגורשי ספרד, שהקים את בית-הכנסת בפארור. עקב הסכסוכים בין שתי העדות, הוזמן בשנת תרמ"ז הרב חיים יעקב הכהן מארץ-ישראל, כפי שצוין לעיל, להשכין שלום בקהילה. הוא הדפיס לכבוד זה קונטרס מיוחד בשם "**משבית מלחמות**".

בסוף המאה הי"ט הופיע בעיר ארנאקולם הרב אבא יצחק יפה מפולין והוא הקים במקום ישיבה ללימוד תורה ותלמוד. בבית-הכנסת קדומבאום נקבע לזכרו לוח בחדר הישיבות בזה הלשון:

> ב' ד' ה' הצור תמים פעולו. ציון זכירת מושל יראת אלוהים. הוא הקדוש שלשלת יוחסין מאצילי פולין הופיע בעיר ארנכולם והרביץ תורה ברבים בפלפול עצום כהר' אבא יצחק יפה בכהר' אריה ליב יפה נתבקש במתיבתא דרקיעא עם בני עלי' ביום י"ב לחודש אדר שנת התר"ן והיתה מנוחתו כבוד. תנצב"ה.

לזכרו נקראו ילדים בעדה בשם אבא.

עם היווסדה של התנועה הציונית שבראשה עמד ד"ר תיאודור הרצל בסוף המאה הי"ט, הגיעו הדיה להודו ובפרט ליהודי קוצ'ין שאחזה בהם התרגשות רבה. יהדות קוצ'ין בכללותה תרמה את חלקה באיסוף תרומות לתנועה הציונית שזה עתה קמה.

עם כינונה של מדינת ישראל, רוב היהודים המלברים — שמספרם היה כ-2,400 נפש והם היוו כ-90% מכלל יהודי קוצ'ין — עלו לישראל. היהודים הפרדשים, לעומת זאת, העדיפו להישאר במקום. המלברים שהרימו תרומה נכבדה מאוד עם עלייתם לישראל, נדרשו גם לשלם את דמי העלייה,[38] ולאחר ששילמו — השלטונות בישראל הערימו

38 מכל העדות שעלו לישראל רק יהדות קוצ'ין נדרשה לשלם דמי עלייה מראש.

עליהם קשיים רבים ולא ששו כל-כך להביאם ארצה וזאת מכל מיני סיבות, בעיקר סיבות בריאותיות. ה"סחבת" נמשכה עד שנת 1962, שבה הגיעו היהודים האחרונים שעד כה נמנעה מהם העלייה. יצוין שבכל השנים האלו דאגה הקהילה לשמור על קשר חם עם מדינת ישראל. בנובמבר 1959 נערך טורניר כדורגל בקוצ'ין ובו השתתפה גם נבחרת ישראל. בקהילה היו גילויים של התרגשות ושמחה, במיוחד כאשר נבחרת ישראל זכתה בטורניר. תיאורים על כך הופיעו בעיתונות הישראלית. עיתון **מעריב** כתב בהרחבה על כך שהיהודים אירחו את הנבחרת והעניקו לכל שחקן גביע, וכן שנערכה מסיבה בהשתתפות רבים מבני הקהילה. בעיתון **דבר** הופיע תיאור קצר על היהודים שעודדו את הנבחרת אך לא דווח בו על הענקת הגביע ועל המסיבה שנערכה על-ידי הקהילה. בעיתון **על המשמר** לא הופיעה שום ידיעה בנדון זולת ההישג שבה זכתה הנבחרת.

עם העלייה ננטשו בתי-הכנסת הפעילים. העתיק שבהם, בית-הכנסת טקאמבאום שבמטנצ'רי, פורק ונהרס בידי המיוחסים המלברים. צעד זה נבע מסכסוכים בקהילה מאחר שרוב המיוחסים המלברים נטשו את המקום ועלו לישראל. הם סירבו להשאיר את בית-הכנסת בידי הפרדשים שנותרו במקום. הפרדשים, לעומתם, טענו שבית-הכנסת שייך גם להם עוד מהימים הראשונים כשחלק מהמיוחסים המלברים שהתפללו שם הצטרפו במרוצת הזמן אליהם.

חלק מהמיוחסים המלברים שנשארו שם עתה התנגדו בכל תוקף להעברת בית-הכנסת לידי הפרדשים עקב סכסוך עתיק יומין. מאחר שלא השלימו ביניהם — יצאו בהפסד גדול. נכס היסטורי יקר-ערך ירד לטמיון כלאחר יד. מאוחר יותר רכש אחד מן הפרדשים את הריסותיו של המבנה מידי השלטונות שבקראלה ובנה לו שם בית, מה שהוסיף חטא על פשע.

גם בית-הקברות העתיק שבמטנצ'ארי נהרס, זולת קברו של המקובל רבי נחמיה מוטא. היות שלא היה מי שיפקח וישמור על המקום לאחר עלייתם של המלברים ארצה, חדרו המקומיים לבית-הקברות, פירקו את הקברים ובנו שם בתים למגורים. בעקבות זאת, המצבות שמטבע הדברים מהוות נכס תרבותי ארכיטקטוני ומקור לחקר היוחסין של שמות המשפחה נהרסו ואבדו לאותם צאצאי היהודים המיוחסים אשר חיו במטנצ'ארי.

בשנת 1968, במלאות 400 שנה לבית-הכנסת פרדשי, התקיים בקוצ'ין טקס במעמד ראש-ממשלתה של הודו דאז, הגב' אינדירה גאנדי, ואישים חשובים אחרים. היה לכך הד תקשורתי רחב והדואר ההודי הוציא בול מיוחד לרגל המאורע.

בשנת 1975, חנכו במושב נבטים שבנגב בית-כנסת לאחר הבאת היכל הקודש עם כל תכולותיו וספרי תורה מבתי-כנסת שונים מקוצ'ין, בטקס חגיגי ובמעמד אישים חשובים. פנים בית-הכנסת שהוקם בנבטים הוא העתק של בית-הכנסת קדומבאום שהיה בארנאקולם. בכניסה לבית-הכנסת ציינו את השמות של שבעת בתי-הכנסת של היהודים המלברים שהיו פעילים בקוצ'ין לפני עלייתם ארצה, כדי שישמשו זיכרון לדורות הבאים.

כיום, בראשית שנות אלפיים, נשארו בקוצ'ין מעט מאוד יהודים שאותם אפשר לספור על אצבעות כף היד, כשבקושי יש שם מניין ורק שני בתי-כנסת פועלים: האחד הוא בית-הכנסת טקאמבאום שבארנאקולם ששמור היטב על-ידי משפחה יהודית מקומית, למרות שחלקים ממנו — היכל הקודש והתיבה — הוצאו והובאו לישראל ובמקומם נבנו ארון קודש ותיבה חדשים ומתפללים בו רק בחגים; והשני — בית-הכנסת פרדשי, השמור היטב על כל תכולותיו ומתפללים בו כל שבת.

מפאת מיעוט היהודים שבקוצ'ין מתקבצים כל היהודים בלי יוצא מן הכלל בבית-הכנסת פרדשי בכל שבת ומתפללים יחדיו. הקהילה מאוחדת לעת עתה, שכן נפלו כל המחיצות העדתיות שהיו קיימות בעבר. בני הקהילה משתתפים אלו בטקסים של אלו ומנסים לשמור על מה שנותר מקהילתם המפוארת.

התפילה

במשך מאות השנים של ישיבת היהודים בקוצ'ין, נוספו לסידור התפילה הרגילה תפילות ייחודיות שונות שחוברו בידי יהודים מקומיים ובידי מתיישבים יהודים שהגיעו מרחבי הפזורה כגון עדן, תימן ובגדאד. התפילות ברובן היו פיוטים שחוברו לצורכי אירועים שונים. וכאן היתוסף פולקלור עשיר שאין כדוגמתו באף עדה אחרת בישראל. התפילות ארוכות עם ניגונים שונים. אם ניקח לדוגמה את הפיוט "**יגדל אלוהים חי**" — היו לו לפחות תריסר ניגונים שונים. את הפיוט הזה אומרים לפני הקדיש של "עלינו לשבח" בתפילת ערבית של שבת ולא כפי שנהוג בקהילות אחרות — אחרי "עלינו לשבח".

נוסח התפילה של יהדות קוצ'ין הוא בעיקרון כנוסח ספרד, כפי שמובא בדפוס של מחזורים מליוורנו.[39] במחזורים אלו ניתן למצוא את שיריהם ופיוטיהם של רבי יהודה הלוי ורבי שלמה אבן גבירול מספרד לצד משוררים אחרים מרחבי הפזורה, כגון בגדאד ועוד. הפיוטים נאמרים, בכל האירועים — כגון חתונה, ברית מילה, בר-מצווה וכדומה, וכן בתפילות שחרית וערבית של חגים ושבתות.

בתפילת שחרית לפני **נשמת כל חי** וקדיש **יוצר כל**, נאמרים פיוטים לרגל החג, או בקשה[40] — בתפילת שבת, וכן בתפילות ערבית ושחרית בחגים לפני קדיש האחרון[41] **עלינו לשבח** שמסיים את התפילה.

משוררים רבים חיו בקוצ'ין. השירים, ברובם שירי קודש (פיוטים), נמצאים בספר שירים הנקראת **קולס** (כנראה לקוח מהמילה "קלס"[42]). המשוררים עצמם נשארו אלמונים, זהותם לא ידועה מלבד שמם הפרטי. אחד מהם היה ישראל.[43]

39 במחזורים של הספרים ראש השנה, כיפור ושלוש רגלים הנקראים גם **זכור** לאברהם.

40 "בקשה" — פיוטים שהיו אומרים באשמורת הבוקר.

41 קדיש שנקראת בתרא (בארמית — אחרון).

42 לקלס, לפאר, לרומם.

43 שמו מופיע באות לפני כל התחלת קטע של שיר שהוא חיבור (ראה נספח 3).

אחת העדויות החשובות של שירת יהדות קוצ׳ין חקוקה על אבן בכניסה לבית-הכנסת בפארור שבקוצ׳ין. זוהי עדותו של בונה בית-הכנסת בשם יעקב קשטיאל,[44] שהקדישו לזכרו של אביו דוד. בכתובת נאמר:

> אשר שכן בצר בסנה למענו ישכון ביתי יהי אור בו לבית יעקב חכי חשהו בגלותי. ענה דוד בנו יעקב דגול יחש לקשטיאל נוה קודש בעת הושל״ם.[45] יהי רצון ובא גואל.

זהו פיוט שנאמר במועדים ובחגים וכן לפני הקדיש האחרון בשחרית של שביעי של פסח.

מבין המשוררים הרבים שהטביעו את חותמם היה המקובל והמשורר רבי נחמיה בן-אברהם מוטא, שנפטר בכ״ה בכסליו — שנת הושל״ם,[46] שהוא גם היום הראשון להדלקת נר חנוכה, ואשר אותו היו מציינים בהילולה רבה בקוצ׳ין.

לפי אחת העדויות עולה, שרבי נחמיה בן-אברהם, הנקרא גם נחמיה מוטא,[47] היה מיסטיקן ומקובל. על מצבת קברו שבקוצ׳ין חקוקות המילים:

> נח נפש של המקובל המפורס סק אשר שפעת אור תורתו זורח בכל תפוצה החכם השלם החסיד האלרי כמוהרר נחמיה ן כמוהרר החכם היקר אברהם מוטא זצוקל ושבק חייו לרבנן כיום א כה לחדש כסליו שנת הושלם ליצירה תנצבה זיעא.[48]

44 אחד מצאצאי מגורשי ספרד שהתיישב בקוצ׳ין.

45 הושל״ם היא שנת השפ״א — 1621.

46 בשנה זו הוקם גם בית-הכנסת בפארור.

47 מוטא — שם מקום.

48 זכרו יעמוד עלינו אמן.

הוא הגיע לקוצ'ין מעדן, השתקע בה וחיבר בין היתר גם פיוטים. אחד הפיוטים החשובים נאמר ביום השני של ראש השנה **נורא אשר לך מלכות ושררה הטה לחסד שומרי התורה**,[49] לפני תקיעת שופר, כאשר יום א של ראש השנה לא חל בשבת.

במרבית קהילות ספרד נהוג לומר בשני ימי ראש השנה, לפני תקיעת השופר, את הפיוט **עת שערי רצון להפתח** של רבי יהודה בן שמואל אבן עבאס. לא כן הדבר אצל יהודי קוצ'ין. הפיוט **עת שערי רצון** נאמר רק ביום א של ראש השנה. כאשר יום א של ראש השנה חל בשבת, נהוג לומר את שני הפיוטים, **עת שערי רצון**, **ונורא אשר** — יחדיו ביום ב של ראש השנה, מאחר שלא תוקעים בשופר בשבת.

בקהילות ספרד, ובכללן בקהילת עדת יהודי קוצ'ין, נאמרים בראש השנה וביום הכיפורים הפיוטים של רבי יהודה הלוי — כגון **יה שמך ארוממך**, וכן הפיוטים של רבי שלמה אבן גבירול כגון **שפל רוח שפל ברך וקומה**. הם נאמרים לפני **נשמת כל חי** ולפני קדיש **יוצר כל**, כפי שהם ערוכים במקומם לפי נוסח ליוורנו.[50] אך עם הזמן הוזזו הפיוטים במחזורים האחרים והם נאמרים לפני הוצאת ספרי התורה. לא כן בקהילת עדת קוצ'ין, שבה נשתמרו הפיוטים והם נאמרים בַּסֵּדר שבו הם ממוקמים בספר. דהיינו, לפני **נשמת** וקדיש **יוצר כל**. לכך היתוסף מנהג יפה, שבכל חג ובכל שבת נאמרים פיוטים לפני **נשמת** ולפני קדיש **יוצר כל**, שלקוחים בדרך-כלל מהספר **קולס**.

ספר **קולס** מכיל פיוטים של משוררים מרחבי הפזורה של העם היהודי — כגון יהודה הלוי, שלמה אבן גבירול וכן משוררים שלא ידועה זהותם — כגון יהודה, אברהם, משה וכדומה, כמו גם פיוטים של פייטנים שחיו בקוצ'ין. רוב השירים הם בעברית ומעטים בארמית וכן יש כמה שירים בודדים בלאדינו שאותם הביאו עִמם מגורשי ספרד לקוצ'ין. נוסף לספר **קולס** ישנם עוד כמאה שירי-עם אשר תורגמו מעברית לשפת מאליאלם.[51] את השירים היו שרות הנשים באירועים שונים כגון חתונה, ברית

49 ראה נספח מספר 1.

50 מחזור זכור לאברהם.

51 מליאלם — השפה הרשמית של מדינת קראלה ושל יהודי קוצ'ין.

מילה, אירוסין וכדומה. באחד מהשירים האלה מסופר כיצד תרם המושל שבקורנאגור לנשיא הקהילה דאז, יוסף רבן, קורות עצים לבניית בית-הכנסת בכפר מאלה. שירים אלו לא נשתמרו בדפוס, אלא עברו בעל-פה מדור לדור ונשכחו. ברם השירים שנדפסו בעברית נשתמרו בספר **קולס**.

במשך מאות בשנים של ישיבתם במלבר חוברו, כאמור, שירים בידי משוררים שונים שחלקם הגדול היו אלמונים. רובם של השירים הם פיוטים שנהגו לאמרם בשבתות ובחגים והם שולבו בתפילה ונאמרו בעיקר בתפילות שחרית וערבית, כפי כשכבר צוין לעיל. בשלושת הרגלים (פסח, סוכות וחג-השבועות) נאמרו שני פיוטים אחד אחרי השני לאחר העמידה של תפילת השחרית. זקן בית-הכנסת היה פותח לאות כבוד ומיד אחריו כל הציבור היה מצטרף. הפיוט הראשון היה **גברו חסדי ה' על עדה הנדחה**, ולאחריו הפיוט **לב ער בשיגיונו גם בנומו חשק**.[52]

בליל הושענא רבה קוראים בתפילת ערבית את הפסוקים הראשונים מחומש בראשית — מ**בראשית ברא אלוהים** עד **ויכולו השמים... אשר ברא אלוהים לעשות** ואחרי כן בספר דברים — מפרשת האזינו עד לפסוקים האחרונים בפרשת "וזאת הברכה" **ויעל משה מערבות מואב**. אז עולים לתיבה שניים מהציבור עם הספרים שבידם; האחד קורא את הפסוק מהתורה והאחר קורא את התרגום (אונקלוס) עד סוף הפרשה. לאחר מכן אומרים קדיש **ועלינו לשבח** והולכים לבתיהם. למחרת באים לבית-הכנסת עם לולביהם בידם, לבושים בבגדים לבנים ונוהגים לתת תרומה לעניים. בסיום התפילה מקשטים את בית-הכנסת לקראת חג שמחה תורה ובייחוד את ארון הקודש.

בליל שמיני עצרת: לפני הקדיש של מעריב, אומרים את הפיוט **שמיני חג עצרת חג**. לאחר העמידה בסיום ההקפות אומרים את הפיוט **ישנה בחיק תאווה** לפני הקדיש האחרון, ואז מרשים לנשים להיכנס לבית-הכנסת ולנשק את ספרי התורה שבהיכל הקודש. בחוץ לארץ חגגו שני ימים, שמיני עצרת ושמחה תורה ולפני הקדיש של מעריב

52 בחו"ל בשני הימים של יום טוב, ביום הראשון אומרים את הפיוט הראשון ולמחרת את הפיוט השני.

אומרים את הפיוט **יהודה פי לבורא כל נשמות**, ולמחרת, בתפילת שחרית, לפני **נשמת** וקדיש **יוצר כל**, נאמרים פיוטים מיוחדים שחוברו לצורך כך. לפני הוצאת ספרי תורה נאמר הפיוט **אל רם בכל**, ומעלים מספר אנשים לתורה. את העלייה של חתן תורה נותנים לשליח ציבור וכשקוראים לו לתורה, הסומך העומד בתיבה אומר את הפיוט **ישמח חתני** ושליח הציבור עולה ומברך את הקהל באמרו **שלום עליכם**. הוא מברך את ברכת העלייה לתורה וקורא את הפרשה **וזאת הברכה** עד הפסוקים **ויעל משה**. כאן הסומך אומר את הפיוט **חתן נעים עלה** ומעלה את חתן בראשית. חתן בראשית עולה לתיבה מבלי לומר דבר ועומד לימינו של שליח הציבור. חתן תורה (שליח הציבור) ממשיך לקרוא בכל פעם פסוק מ**ויעל משה** ומיד לאחריו קורא חתן בראשית פסוק מתרגום אונקלוס, לסירוגין, עד לסוף הפרשה, כשחתן תורה מברך את הברכה האחרונה שלאחר קריאת התורה. לאחר מכן מוציאים את ספר התורה השני, בראשית, חתן תורה וחתן בראשית מתחלפים במקומות. חתן בראשית מברך וקורא בספר תורה מ**בראשית ברא אלוהים** וחתן תורה קורא את התרגום עד שמגיעים ל**אשר ברא אלוהים לעשות**. חתן בראשית קורא אז את הברכה אחרונה של קריאת התורה. אומרים הדרן, ואז שליח הציבור נוהג היה לומר: **וכשם שזכינו להשלים את התורה כולה**, והציבור עונה: **כן נזכה להתחיל ולהשלים בשלום**. אחר-כך מחזירים את ספרי התורה עם הפיוט **קומו ברינה עדת אמוניי** להיכל הקודש, אומרים את תיקון הגשם, ומתפללים את תפילת העמידה ולאחריה נערכות ההקפות.

בתפילת מנחה שולבו פיוטים לפני שלוש ההקפות (בערבית ובשחרית היו שבע הקפות כמו בקהילות ספרד). הפיוטים שנאמרו בתפילת מנחה היו לזכרו של משה רבנו (מאחר שסיום התורה היא על מיתתו של משה רבנו) כפי שקראו בשחרית כגון **וזאת הברכה אשר ברך משה את בני ישראל לפני מותו, אב לחכמים משה, סיני סיני איה משה** בעברית **ואהלא שריא דשמיא** בארמית. הפיוטים הודפסו בספר **חופת חתנים**. לאחר שנאמרו הפיוטים היו קמים להקפות, שלמענן חוברו פיוטים מיוחדים, גם כן לזכרו של משה רבנו, שנמשכו עד צאת הכוכבים. לאחר מכן היו מסיימים בקדיש **ועלינו לשבח** ומתפללים תפילת ערבית. לאחר התפילה היו אומרים את הפיוט **קבל ברצון** והיו מלווים לביתו את זקן המתפללים של בית-הכנסת תוך כדי שירה.

בשבת בראשית: מאריכים בניגונים ואומרים את הפיוט **שמחו בשמחת תורה בשבת**

בראשית ברא בעת הולכת ספר-התורה לתיבה. שבת בראשית היא השבת הראשונה שמקשרת עם חג שמחת תורה.

שבת ויחי: נקראת אצל יהודי קוצ'ין השבת השתים-עשרה, מכיוון שמשבת בראשית עד שבת ויחי ישנן שתים-עשרה שבתות, וכן ברכת יעקב לשנים-עשר שבטי ישראל. הפיוט הייחודי בשבת זו הוא **וייקץ יעקב משנתו**.

שבת בשלח: שירת הים — שליח הציבור עולה לתורה וקורא את שירת הים מהפרשה.

שבת יתרו: הפיוט הייחודי **יתר שאת תתן אל עם ... כן יקשיב וישמע יתרו** שאומרים בתפילת ערבית בליל שבת לפני הקדיש האחרון. בתפילת שחרית עולה שליח הציבור לתורה והוא משלים וקורא את הקטע של מתן תורה, מפסוק י"ד ועד סוף הפרשה (לפניו עולים שישה אנשים) וכשהוא מגיע לפסוק **אנוכי ה' אלוהיך**, הציבור נהג לקום, וזקן הציבור היה אומר: **אציתו ושמעו עם**[53] שכתוב בארמית (ייתכן שאמירת הפיוט הייתה נהוגה עוד מתקופת בית שני והשתמרה אצל יהודי קוצ'ין).

שבת זכור: לפני נשמת כל חי אומרים את הפיוט **אגילה אגדילה** בתפילת נשמת כל חי כשמגיעים לפסוקים מי כמוך — אומרים את **מי כמוך**, קיצור הסיפור של מגילת אסתר; לפני קדיש יוצר כל אומרים את הפיוט **שימני ראש על כל אויבי ושמחני**.

בפורים, אחרי קריאת המגילה, אומרים את **אלהה דבישמיה** (הכתובה בארמית) ומסיימים באמירת הפיוט **בכל ישראל בכלל כל הברכות יהיו לחיים טובים ולשלום ולרפואה שלמה ולגאולה קרובה ואמרו אמן**.

אחרי חג הפסח בשש השבתות עד חג השבועות, שבהן חלה גם ספירת העומר, אומרים פרקי אבות בטעמי מקרא. בחוץ לארץ היו נוהגים לקרוא את התרגום בטעמי מקרא בשפת מאליאלם.

53 ראה נספח מספר 2.

ספירת העומר: נהוג לומר את תפילת ספירת העומר אחרי קדיש תתקבל של תפילת מעריב. הקהל הוא הראשון האומר את הברכה ומונה את הספירה ולאחריו שליח הציבור חוזר על תפילת הברכה. אחרי כן אומרים לפי סֵדר זה את התפילות: **הרחמן הוא יחזיר עבודת הקודש למקומה במהרה בימינו אמן**; **אנא בכח גדולת ימינך... למנצח בנגינות מזמור שיר...** (תהלים ס״ז); **שיר המעלות...** (תהלים קכ״א); **קדיש האחרון ועלינו לשבח**.

בליל ל״ג בעומר שנקרא גם ״ליל בר יוחאי״ נערכת תפילה חגיגית ומדליקים נרות לפני היכל ארון הקודש. אחרי התפילה אומרים את הפיוט **בר יוחאי נמשכת אשריך** ומיד לאחריו את המשנה **אמר רבי אליעזר אמר רבי חנינה תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם...** ומסיימים בקדיש על ישראל. בחוץ לארץ, אנשים שהיו נודרים נדר נהגו לערוך סעודה ולקיים לימוד תורה בבתיהם במשך כל הלילה, בהשתתפות קהל, לזכרו של הקדוש רבי שמעון בר יוחאי. בארץ התבטל מנהג זה.

בחג השבועות, לפני קריאת התורה, היו קוראים את מגילת רות בניגון מיוחד במינו בטעמי מקרא. בחוץ לארץ אף חובר לכך תרגום במאליאלם שהושמע גם כן בטעמי מקרא. לפני הקדיש האחרון נהגו לקרוא את **האזהרות** שחיבר שלמה אבן-גבירול ובמהלך הקריאה — לזרוק סוכריות. בחוץ לארץ היו זורקים מיני מאפה קטנים שעשויים מסולת ונקראים **שוקונדה**.

בתשעה באב נהגו להוריד את הפרוכת מארון הקודש ולעטוף את הכיסוי של ספר התורה בבד שחור. בקריאת מגילת **איכה**, בקטע הפסוק **העלו עפר על ראשם** — נהגו למרוח קצת את מצחם באפר שרוף, ובפסוק **יתן בעפר פיהו אולי יש תקוה** — היו טועמים קצת מהאפר השרוף לאות הזדהות עם החורבן.

בתפילת ערבית של שבת נחמו, לפני הקדיש האחרון, היו אומרים את הפיוט **נחמו נחמו יאמר אלוהיכם**.

הקריאה בספר תורה

הקריאה בספר התורה נערכת בשלושה ניגונים של טעמי מקרא. בימי חול ובמנחה של שבת קוראים בניגון רגיל. בשבתות ובחגים הקריאה יותר מסולסלת, ובשמחת תורה קוראים בניגון מיוחד.

בשבתות ובחגים הקריאה היא בנוסח די דומה לנוסח ספרד,[54] במיוחד לזה של יהדות מרוקו. טעמי המקרא של יהדות קוצ'ין ויהדות ספרד זהים כמעט לחלוטין. בפרשת **יתרו**, לדוגמה, הקריאה של מתן תורה שקוראים גם בחג השבועות נקראת בטעמי מקרא בטעם עליון כפי שהוא מצוין בחומש, אך ישנם פסוקים הנקראים בטעמי מקרא עליון ואינם מצוינים בחומש – ואלו הם:

* פרשת **נצבים** – בקטע של פסוק כ"ח **וישליכם אל ארץ אחרת כהיום הזה**. קוראים זאת בניגון בטעמי מקרא בטעם עליון.
* פרשת **ויצא** – בסוף הפרשה, פרק ל"ב פסוק 1, הקטע **ויפגעו בו מלאכי אלוהים**.
* פרשת **ויחי** – שליח ציבור עולה לתורה וקורא את פרק מ"ח מפסוק 20 והלאה את כל ברכת יעקב עד פסוק 28 ואחרי כן מפסוק 29 ועד לסוף הפרשה בטעם רגיל, להוציא את הקטע שבפרק נ' פסוק 25 **והעליתם את עצמותי מזה** – שאותו קוראים בטעם מקרא עליון.
* פרשת **בא** – פרק י"ב פסוק 41 – הקטע **כל צבאות ה' מארץ מצרים**.
* פרשת **בשלח** – פרק י"ג בסוף פסוק 20 **מזה אתכם** וסוף פסוק 22 – הקטע **ללכת יומם ולילה**. פרק י"ד פסוק 13 – הקטע **לראותם עוד עד עולם**, ובסוף פסוק 20 – **אל זה כל הלילה**, ומפסוק 14 את כל שירת הים ושירת מרים.
* פרשת **בחקותי** – פרק כ"ב פסוק 13 – הקטע **ואולך אתכם קוממיות**.
* פרשת **נשא** – פרק ו' פסוקים 23-27 – ברכת הכוהנים. פרק ז' פסוק 88 – הקטע **אחרי המשח אותו**.

54 כנראה בהשפעת יהודי ספרד שהגיעו לקוצ'ין – כמו קשטיאל שבנה את בית-הכנסת בפארור.

* פרשת **ואתחנן** — פרק ה׳ מפסוק 5 — מהקטע **ולא עליתם בהר לאמור** וכל עשרת הדיברות (עד סוף פסוק 19). פרק ז׳ פסוק 9 — הקטע **ולשמרי מצותי לאלף דור**.

ברם יש בכל זאת שוני בטעמי המקרא. כאשר יש געיה בניקוד שווא שזה די נדיר. כמו בפרשת **וישלח**, בסיפור על דינה בת יעקב, כשיעקב אומר לבניו: **האנשים האלו שְׁלמים הם אתנו**. השווא נהפכת לפתח, וכך גם בפרשת **נצבים**, בפסוק **כְּמהפכת סדום ועמורה** — השווא שבאות כ״ף הראשונה נהפכת לַפַּתָּח וכדומה. למעט השוני זה, אין למעשה הבדלים אחרים מהנוסח של שאר קהילות ספרד.

ועוד מנהג: אין מוכרים את העליות לקריאה בספר תורה כפי שנהוג אצל רוב הספרדים. העליות לקריאה בספר תורה מתבצעות לפי סדר עולה של גיל: המבוגר, הזקן שבבית-הכנסת, היה עולה ראשון והצעיר ביותר — אחרון. כך בכל שבת וחג, כשאין כהן בבית-הכנסת — האדם המבוגר ביותר היה עולה ראשון ואחריו הבא בתור, עד לצעיר ביותר.

כמו-כן אין אומרים את ההשכבות בעלייה לתורה,[55] אלא נוהגים לאמרן רק לפני החזרת ספרי התורה, לפני המזמור **הבו לה׳ בני אלים**.

עליית **המשלים**[56] ניתנת בדרך-כלל לשליח הציבור. רק במקרים מסוימים כששליח הציבור עולה לקרוא בספר תורה כמו בפרשת **בשלח** וקורא את שירת הים, העלייה של המשלים נמכרת. לפני עליית המשלים נעשית העלייה השישית (בחגים זו העלייה הרביעית) הנקראת **סמוך**. עלייה זו וכן עליית **מפטיר** נמכרות.

55 אצל עדות ספרד נהוג לומר את השכבות.

56 העלייה שמסיימת את קריאת התורה ואחריה נאמר חצי קדיש.

קריאת ההפטרה

סדר ההפטרות ברובו הוא כנוסח קהילות ספרד, להוציא את הפטרת פרשת **בשלח**, שבה נוהגים לפי יהדות אשכנז.[57] ההפטרה מספר שופטים. האשכנזים מפטירים את כל פרשת דבורה ואילו הספרדים מפטירים רק את שירת דבורה.

בפרשת **ויצא** מפטירים בספר הושע — מפרק י״א פסוק 7 **ועמי תלויים** עד פרק י״ג פסוק 6 **אני ידעתיך במדבר בארץ תלאבות**.

בארבעה ניגונים קראו את ההפטרות: בשבת — בניגון רגיל הדומה לרוב קהילות ספרד; בחגים, בשלושה רגלים, בראש-השנה, יום כיפור (שחרית ומנחה) ומנחה של תשעה באב — בניגון מסולסל; בשלוש השבתות שבין המצרים[58] — בטעם של קינה; וההפטרה של ט׳ באב — בטעם קינה מיוחדת. בחוץ לארץ הוסיפו לה תרגום בשפת המאליאלם וגם את התרגום קראו בניגון של ההפטרה.

קטין שטרם מלאו לו י״ג שנים (לפני הבר-מצווה), יכול היה לקרוא את ההפטרה ללא הברכות, כאשר את הברכות היה קורא אביו או אדם אחר. כך היו מקדימים כביכול את הבר-מצווה. ואין זה פלא שנמצאו רבים מבני הקהילה כבעלי קריאה בתורה.

הלבוש

בבואם לבית-הכנסת בשבתות ובחגים נהגו ללבוש בגדים לבנים — מכנסיים לבנים וכותונת לבנה שהייתה מגיעה עד הברכיים. מעל הכותונת היו לובשים טלית לבנה.

57 כנראה בהשפעת היהודים האשכנזים שהתיישבו במקום.

58 בין י״ז לתמוז לבין ט׳ באב.

כיסוי הראש היה הסמל הבולט והוא סימן את המצב העכשווי שבו שרוי בן הקהילה. בימי חול הכיפות היו בצבעים שונים, כאשר הצבע האדום הוא הבולט. את הכיפות היו תופרים בדרך-כלל מהבד שנשאר מבגדים שתפרו לנשים.

בכל חג ובכל אירוע צבע הכיפות היה שונה. כך, ביום כיפור הכיפה הייתה בצבע לבן, בראש השנה — אדום/לבן, בסוכות —ירוק, בשמחת תורה וביום חגיגי כגון נישואין — בצבעים עליזים ומגוונים. בימי אבל הכיפה הייתה בצבע לבן.

אונן, בזמן שקרוב משפחתו המת היה עדיין בביתו, חבש כיפה שחורה. לאחר קבורת המת החליף את כיפתו לכיפה לבנה. קרובי המשפחה של הנפטר כגון בן-דוד וכדומה היו חובשים כיפות בצבעים אדום/לבן במשך אחד-עשר חודשים.

בתי-הכנסת

בית הכנסת היה בנוי משתי קומות. הקומה התחתונה, שבה יושבים הגברים, הכילה בתוכה את ארון הקודש עם ספרי התורה ואת התיבה המרכזית. ארון הקודש היה ממוקם בחזית האולם לכיוון ירושלים והתיבה שבה מתפלל שליח הציבור — באמצע האולם. מהכניסה לתיבה ועד לחזית האולם וארון הקודש הייתה קומה אחת. נברשות ענקיות היו תלויות בתקרה הגבוהה בגובה של שתי קומות. לפנים היו מדליקים את הנברשות בעזרת שמן, אך עם הופעת החשמל הן הוסבו לנורות חשמל.

הקומה העליונה הייתה ממוקמת בכניסה לבית-הכנסת, עם כניסה נפרדת, והייתה מיועדת ברובה לנשים ולילדים קטנים. קומה זו התחלקה לשניים עם מחיצה (מעקה) הבנויה מעץ ווילון בד. בחלק הקטן יותר של הקומה העליונה מוקמה התיבה העליונה ששימשה לקריאה בספר התורה.

את ספר התורה היו מעלים בגרם המדרגות הממוקם בקומה התחתונה שהייתה מיועדת אך ורק לגברים. אחת הסיבות לקריאת התורה מהתיבה שבקומה העליונה הייתה לאפשר לנשים לשמוע את הקריאה, שכן רוב הנשים ידעו קרוא וכתוב. טרם כניסתם

לבית-הכנסת הגברים היו חולצים את נעליהם בפינה מיוחדת שהייתה מיועדת לכך.[59] בארץ התבטל מנהג זה.

בית-הכנסת שימש גם כבית התכנסות כפי שהיה נהוג בעבר בארץ-ישראל בימי בית שני. לשם היו מביאים את כל הדיונים ואת כל המחלוקות והיו מתכנסים במוצאי השבת אחרי ה"הבדלה".[60] זקן בית-הכנסת או הגבאי היה פותח את הדיון כאשר כל באי בית-הכנסת היו מתאספים וכל אחד היה רשאי להשמיע את דברו. הם היו דנים בדרך-כלל בעניינים רוחניים דתיים יום-יומיים כגון: אחזקת בית הכנסת, הכנסת כלה[61] וכדומה. הדיונים יכלו להימשך זמן רב אך לָרוב לא היו מגיעים עד לשעות המאוחרות של הלילה כי היו צריכים לסיים את התפילה. בסיום התפילה הילדים היו יוצאים עם נרות שהודלקו מנר ה"הבדלה" בבית-הכנסת כדי לערוך טקס "הבדלה" בבתיהם.

תריסר בתי-כנסת פעלו בקורנאגור ובקוצ'ין. תחילה פעלו שני בתי-כנסת בקורנאגור עם התיישבות ראשוני היהודים שם. כפי שידוע משני השמות שניתנו לבתי-הכנסת — קדומבאום וטקאמבאום — הם היו ממוקמים ליד נהר שעבר במקום. מאוחר יותר, בשנת 1344 נבנה בית-הכנסת שבקוצ'נגאדי לאחר השיטפון הגדול שהיה באזור בשנת 1341. אחרי חורבן קורנאגור בידי הפורטוגזים ניתנו לזיכרון אותם השמות לשני בתי-הכנסת שנבנו במטנצ'ארי, וכן גם לבתי-הכנסת בארנאקולם שנבנו מאוחר יותר. בית-הכנסת שבקוצ'נגאדי, שהיה פעיל במשך כ-180 שנה, נהרס אף הוא בידי הפורטוגזים ורק עדות אחת השתמרה ממנו — השלט המציין את תאריך בנייתו ואשר מוצב כעת בכניסה לבית-הכנסת פרדשי שבקוצ'ין. עם הריסתם של שלושת בתי-הכנסת הללו, מרכז חיי היהודים עבר למטנצ'ארי, ארנאקולם, מאלה, צ'רנאקולאם ופארור. במקומות אלו נבנו שמונה בתי-כנסת שהיו פעילים עד הקמת מדינת ישראל.

במטנצ'ארי נבנו שלושה בתי-כנסת. הראשון בהם היה טקאמבאום שפורק ונהרס. השני היה קדומבאום שנעזב עם עלייתם של באי בית-הכנסת לישראל ונהפך למחסן.

59 אחת הסיבות לכך היא השטיחים שהיו פרוסים והצורך לשמור על ניקיונם.

60 את ה"הבדלה" היו עושים לפני מזמור **שיר המעלות**, לאחריו הקדיש האחרון ובסוף **עלינו לשבח**.

61 אבי הכלה ניאות לתת את בתו לחתן המיועד.

בשנת 1996 הובא בית-הכנסת בשלמותו על תכולתו למוזיאון ישראל שבירושלים. לצורך הבאתו נבנה אולם גדול במיוחד במוזיאון ומאז הוא מוצג שם. והשלישי, בית-הכנסת פרדשי, ניצב על כנו, פעיל ושמור היטב על כל תכולתו. מסביב לבית-כנסת זה ישנה חומה גבוהה ובה כניסה אחת. כשנכנסים דרכה ניתן לפנות שמאלה דרך גרם המדרגות לעזרת הנשים, או לפנות ימינה לאולם שבו מוצגות תמונות מחיי היהודים מימי ראשיתה של הקהילה. כשיוצאים מאולם התצוגה נכנסים לחצר וממנה לאולם תפילה. בכניסה לאולם התפילה ישנה פינה לחליצת נעליים. ספרי התורה נמצאים בארון הקודש הנעול. רצפת בית-הכנסת מורכבת מאריחים שהובאו מסין בשנת 1761. על גבי האריחים ישנם איורים השונים אחד מן השני. בימי חול מבקרים תיירים במקום תמורת תשלום. כן נמכרות בו מזכרות — גלויות צבעוניות של בית-הכנסת והעתקים מלוחות הנחושת שניתנו ליוסף רבן בזמנו.

בארנאקולם נבנו שני בתי-כנסת. האחד, קדומבאום, המחולק לשלושה חלקים והוא אחד היפים ביותר שבהודו, שנבנה מחדש בשנת 1916, ומסביבו חומה גבוהה עם שער. רובם הגדול של באי בית-הכנסת עלו לישראל. חלקו האחד — מבפנים — הוסב למשתלה שמופעלת בידי אחד היהודים שנשאר שם. מאחר שאין משגיח, בית-הכנסת מוזנח וסגור. התיבה שהייתה שם הוצאה ונמכרה, אך היכל הקודש המפואר עומד עדיין על תלו. בית-הכנסת השני, טקאמבאום, שמור ומתוחזק טוב על-ידי משפחה יהודית מבאי בית-הכנסת שנשארה שם; בית-הכנסת עדיין פעיל ומתפללים בו בחגים. גם לבית-כנסת זה ישנה חומה גבוהה ויש לו שני כניסות מצפון ודרום, עם שני שערים.

בית-הכנסת בצ׳רנאקולאם סגור ומוזנח והוצאו ממנו כל תכולותיו. כאן אין חומה סביב בית-הכנסת. בחצר בית-הכנסת מוצבת המצבה של העלמה **שרה בת ישראל**. בשנת 1968 הפכה ממשלת הודו את המקום לאתר ארכאולוגי. ליד המצבה מוצב שלט באנגלית ובמאליאלם המזהיר מפני פגיעה במצבה ובבית-הכנסת; דינו של הפוגע — שלושה חודשי מאסר או קנס בגובה 5,000 רופיות או שניהם גם יחד.

בית-הכנסת בכפר מאלה סגור. מסביב לו חומה. בחצר בית-הכנסת כותשים המקומיים את העשבים לשם הקצאת מקום לפריסת מחלצות. על המחלצות הם מייבשים תבלינים, בייחוד פלפל שחור, וכך נשמר הניקיון במקום. פנים בית-הכנסת מוזנח ותכולותיו — ארון הקודש והתיבה — הוצאו ממנו. מתחת התיבה שבקומה העליונה מופיעה כתובת

בעברית ובמאליאלם, המציינת את תאריך פתיחת בית-הכנסת מחדש ב-1909 וכוללת גם פסוק מתהלים וזה לשונה:

שנת ה׳תרס״ט אב ט״ו״ אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה אז יאמרו בגויים הגדיל ה׳ לעשות עם אלה.[62]

מאחר שאין יהודים במקום הבניין הוא באחריות המועצה המקומית.
בית-הכנסת בפארור מוקף בחומה שחלקה משמש בניין מגורים למשפחה יהודית שעדיין גרה בַּמקום. למעשה משפחה זו שומרת על בניין בית-הכנסת. בכניסה לאולם התפילה מוצב שלט של בונה בית-הכנסת החקוק באבן משנת 1621. בית-הכנסת מוזנח ותכולותיו — היכל הקודש והתיבה — הוצאו ממנו והובאו וצורפו לבית-הכנסת אשר מוצג במוזיאון ישראל.

בתי-הקברות

במטנצ׳ארי ישנם כיום שני בתי-קברות. האחד קיים עוד מאז שהיהודים התיישבו במקום והקבר העתיק ביותר שם היה משנת ה׳של״א של יצחק ב״ר אברהם שנפטר ביום ד׳ עשרים לסיוון.[63] בית-הקברות שימש את קהילות המלברים והפרדשים גם יחד. עם עלייתם של המלברים לארץ-ישראל נהרס בית-הקברות בידי המקומיים שבנו להם בתים למגורים, זולת קברו של המקובל רבי נחמיה בן-אברהם מוטא, שמתוחזק ושמור היטב ובכל שנה מסיידים אותו. לידו מונחות כמה מצבות קברים שנהרסו במקום.

בשנת ה׳תרנ״ח-1898, הפרדשים בנו בסמוך לבית-הקברות הקיים בית-קברות משלהם, המוקף בחומה גבוהה עם שער כניסה ולידה מוצב שלט של המשפחה התורמת. בית-הקברות שמור ומתוחזק היטב ועדיין פעיל.

62 תהלים קכ״ו 2.
63. ראה נ׳ בר-גיורא, בספרו ״מסע בהודו״.

בית-הקברות בכפר מאלה בנוי משני מגרשים גדולים שנמצאים זה ליד זה כמו במטנצ'ארי. האחד גבוה יותר מהשני. המגרש העליון נהרס ובמקומו בנו המקומיים מגרש כדורגל; המגרש התחתון, שנבנה מאוחר יותר, מבוצר בחומה נמוכה עם שער כניסה שנעולה במנעול.[64] בכל בית-הקברות הענק ישנם רק שני קברים מפוארים.

בצ'רנאקולאם ישנם כמה קברים הממוקמים בחלקה פתוחה במדרון יער של עצי קוקוס. הקברים שמורים היטב וחלקם הקטן חצוב בתוך סלעים. בין הקברים מתגוררים מקומיים.

רוב בית-הקברות הישן בפארור נהרס, זולת כמה קברים בשטח קטן שמוקף בחומה עם שער כניסה, ונבנו שם בתים בידי המקומיים.

בארנאקולם, בקהילת בית-הכנסת טקאמבאום, ישנו בית-קברות שמוקף בחומה גבוהה עם דלתיים ובריח והוא שמור היטב. בית-הקברות עדיין פעיל, ולאחרונה נוספו בו כמה קברים חדשים לצד הישנים.

בית-הקברות של קהילת קדומבאום מוזנח מאחר שאין משגיח למקום. לאחרונה הרסו המקומיים חלק מחומת בית-הקברות הזה, ואם לא יעצרו אותם — גורלו יהיה דומה לזה של בית-הקברות הישן שבמטנצ'ארי.

טקסי כלולות ואירוסין

סיפורים ואגדות נקשרו לטקסי כלולות ואירוסין שנערכו בקרב יהודי קוצ'ין. סידור "חופת חתנים",[65] שהודפס בשנת תר"ט (1849) בליוורנו, מביא תיאור של סדר חופה שנהגו אנשי שינגלי.[66] וכך מתואר:

64. לצורך כניסה אליו יש לקבל אישור מהמועצה המקומית.

65 דפוס האחים משה וישראל פאלאג'י ושלמה בילפורטי הי"ו.

66 יהודי קוצ'ין נקראו שינגלי.

זה הסדר של שבעה ימי החופה וסדר שבחות וזמירות שנהגו לומר הקהל הקדוש שבשינגלי בבית החופה. מיום שתבע החתן את הכלה לישא מונה שבעה ימים וטובלת בליל השמיני והוא ליל ב׳ ונהגו להתקבץ נשים בבית החופה מבעוד יום וחופפים הכלה ורוחצות בבית החופה והנשים משוררות כמנהגם ובליל ב׳ יוצאות הנשים עם הכלה והולכות לבית הטבילה בתופים ובמחולות וטובלת הכלה במעיין שיש בו מ׳ סאה וזה הלילה נקרא קאפא[67] וחוזרות הנשים עם הכלה לבית החופה מתחיל הרב **יפה כלבנה**. ונכנסות הנשים עם הכלה לבית החופה ופותחין הספר לפני הכלה במקום עשרת הדברות ומנחת ידה על עיניה ומנשקת ואחר כך מניח הרב את ידו על ראש הכלה ואומר **קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה׳ עליך זרח** (ישעיה ס׳ 1).

מהתיאור הנ״ל ניתן ללמוד שימי החופה ארכו שבעה ימים. ימי המשתה היו חגיגה גדולה ונערכו בפאר רב. הודגש בהם העושר הרב של הקהילה באותם הימים. במקרים נדירים העשירים שבהם חגגו מעל שבעה ימים וימי המשתה נמשכו לעתים שבועיים. בהמשך, עם ירידתם מנכסיהם, חזרו לחגוג שבעה ימים כנהוג בכל עדות ישראל.

לפני החתונה היה נערך שידוך בין ההורים של שני הצדדים שהיו לעתים קרובי משפחה. במקרים כאלה, מאחר שהחתן והכלה כבר הכירו זה את זו עוד קודם, השידוכים היו לרוב מוצלחים. אבל ברוב המקרים השידוכים נערכו כאשר הצדדים אינם מקרב בני המשפחה ואז החתן היה רואה — בפעם הראשונה — את כלתו בליל הקידושין. היו מקרים חריגים שבהם הכלה לא הייתה מוצאת חן בעיני החתן וזה נטש את טקס החתונה. היו גם מקרים שבהם הביאו לחלופין כלה אחרת.

כאשר השידוך עלה יפה, אבי הכלה היה מכריז בבית-הכנסת במוצאי שבת לפני ה״הבדלה״ שהוא ניאות לתת את בִּתו לחתן המיועד והיה מקבל את ברכתם של באי בית-הכנסת. אבי הכלה היה מזמינם לטקס החופה שהיה נערך בבית-הכנסת בהשתתפות הקהל.

67 קאפא זה גם כותונת.

השבת שלפני החתונה היא שבת כלה. בשבת זאת הנשים היו משתתפות בטקס שנערך בבית הכלה; בטקס זה החתן המיועד לא היה נוטל חלק.

ערב לפני החתונה היו עורכים בבית החתן טקס חגיגי בהשתתפות חבריו והיו מקשטים את המיטה אשר עליה אמור הזוג לישון, שנקראה **מנהרה**. במקביל הנשים היו לוקחות, תוך כדי שירה, את הכלה מביתה לטבילה למקווה או למעיין סמוך.

בערב החתונה (החופה) היו מלבישים את הכלה בשמלה מיוחדת עם הרבה מאוד תכשיטים ומכסים את פניה ברעלה. החתן היה מתלבש בפאר רב עם כותונת מיוחדת — **קאפא** — ועליו היה מעיל — **סיטריה** — שהיה רקום בחוטי זהב או כסף וכיפה — **טופי** — בצבעים ססגוניים ועשירים, רקומים בחוטי זהב.

הטקס נפתח בתפילת מעריב, כאשר מושיבים את הכלה ליד ההיכל כשפניה מכוסים ברעלה, והחתן יושב בין התיבה להיכל. התפילה הייתה נפתחת במזמור **למנצח על ששנים** (תהלים מ"ה) ולפני הקדיש האחרון היה החזן מפייט את הפיוט **אמוני עם ישורון**. כשהיה מגיע לסוף הקטע של הפיוט **מצא אישה מצא טוב** היה מציין את שֵׁם אֵם הכלה ואת שם החתן באמרו **ובת... ל...** ובאותו הניגון היה מסיים את הקדיש. לאחר מכן היו אומרים את "עלינו לשבח".

בטקס הקידושין היו מכניסים את החתן לחופה כאשר מפייטים את הפסוק ממגילת אסתר **ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה**.[68] לאחר מכן החתן היה מתעטף בציצית חדשה ומברך "שהחיינו". בהמשך היו מגישים לו את כוס היין כאשר הטבעת שהכלה אמורה לענוד קשורה בחוט ומוכנסת לתוך כוס היין. החתן היה מקדש את הכלה במילים האלו:

החתן: ברשותכם
הקהל: ברשות השמים
החתן: מרשות השמים

68 אסתר ח' 15.

הקהל: מרשות רבותינו

החתן: הודו להי כי טוב

הקהל: כי לעולם חסדו

החתן: ירבו שמחות בישראל

הקהל: כהיום הזה בירושלים

החתן: ששים ושמחים בטובי לב בבניין בית-המקדש ואליהו הנביא משיח בן דוד בחיינו

הקהל: אמן

החתן: ברוך אתה הי אלוהינו מלך העולם בורא פרי הגפן

הקהל: אמן

החתן: ברוך אתה הי אלוהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו והבדילנו מן העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקדושין

הקהל: ברוך אתה הי מקדש ישראל על ידי חופה וקדושין

החתן: מארסת לי ומקדשת לי אנת בתולת כלתא [פלונית] בת כבוד רבי [פלוני יצ״ו][69] דילי אנא [פלוני] בר כבוד רבי [פלוני יצ״ו] בכסא דמשתיא הדין ובכספא הדין ובכל מאי דאית ביה דתעלין ביה לרשותי

הקהל: באנפי סהדי ורבנן כדת משה וישראל

החתן: באנפי סהדי ורבנן כדת משה וישראל.

החתן היה טועם מן היין ואחר-כך נוטל את טבעת הקניין מן הכוס ונותן את הכוס ביד הכלה ואומר: **בא קדושיכי**.[70]

הכלה הייתה טועמת מהיין ומחזירה את הכוס לידי אחד מן הקהל, והחתן היה עונד את הטבעת בזרת ימין של הכלה ואומר: **בא קדושיכי**. לאחר מכן היו מבקשים מילד קטן שיקרא את הכתובה בקול רם כדי שכל הקהל ישמע. הרב היה משלים את קריאת הכתובה בנוכחות שני עדים ומגולל את הכתובה ונותנה בידי החתן. החתן

69 אִם האב אינו בחיים היו אומרים במקום יצ״ו — נ״עדן (נשמתו עדן).

70 כאן בפעם הראשונה רואה החתן את פני הכלה לאחר שמסירים מפניה את הרעלה.

היה נותן את הכתובה ביד הכלה ואומר: **סבי כתובתיכי בדיכי ושטריכי ובל מאי דכתיב ביה ליכי דתיעלין ביה לרשותי**, והקהל היה עונה: **באנפי סהדי ורבנן כדת משה וישראל**. החתן היה חוזר שוב: **באנפי סהדי ורבנן כדת משה וישראל**. לאחר מכן הרב היה קורא את שבע הברכות ומקדש על היין, ועם שבירת הכוס היה הקהל מלווה את הזוג לסעודה עם הפיוט **ישרו בעני**.

שבת חתן היא שבת חגיגית: מושיבים את החתן לפני ההיכל ושמים כיסא מיוחד עבורו. בתפילת ערבית, לאחר אמירת מזמור שיר ליום השבת, היו אומרים מזמור לחתנים — פרק **למנצח על שושנים** (תהלים מ״ה). לפני קדיש האחרון החזן היה מפייט את הפיוט **בואי נא כלה נעימה**. בשחרית — היו מוציאים שני ספרי תורה: בראשון קוראים את פרשת השבוע שבעה גברייי, ובשני מעלים את החתן כמפטיר כאשר הסומך מפייט את הפיוטים **ארבעה כלילין, ישמח חתני, וחתן נעים עלה**. בספר השני החתן היה קורא מפרשת חיי שרה (פרק כ״ד 1-8) — **ואברהם זקן בא בימים ... – ... הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם** — לסירוגין עם הסומך, כאשר הסומך חוזר על כל פסוק עם תרגום אונקלוס. בסוף הקריאה החתן היה קורא את ההפטרה של אותה השבת ומוסיף בסוף פסוקים מישעיהו (ס״א 10 - ס״ב 6) **שוש אשיש בה׳...** במנחה — החתן היה עולה לתורה כשליח ציבור. המנהג הוא שבמוצאי שבת החתן מתפלל בבית (כדי למנוע טִרחה מהציבור, שאם לא כן יצטרכו להתפלל תפילה חגיגית ולומר שוב את מזמור לחתנים). אירועי החתונה היו נמשכים בבית החתן ב״שבע ברכות״, טקס הנחגג במשך שבעה ימים רצופים.

טקס חנוכת הבית

בתום שבעת ימי החתונה היו קובעים מזוזה בבית החדש של הזוג. לצורך כך בני הקהילה היו מתקבצים ומתפללים בבית החדש תפילת מעריב חגיגית. התפילה נפתחת במזמור מתהלים ל׳ — מזמור שיר חנוכת הבית. לאחר מכן היו עורכים סעודה, הקהל היה מברך את בני הזוג ואז היו נפרדים לשלום.

נספחים

נספח 1: על המקובל הפייטן רבי נחמיה בן-אברהם

המקובל רבי נחמיה בן-אברהם, המכונה בפי היהודים נחמיה מוטא, הגיע מעדן והתיישב בקוצ׳ין וקברו נמצא שם (נפטר בשנת 1621). בין היתר הוא חיבר את הפיוט **נורא אשר לך מלכות ושררה** — הפזמון לתקיעת שופר ליום שני של ראש-השנה שיהודי קוצ׳ין נוהגים לומר עד עצם ימינו עם סימן של השם שלו.

נוֹרָא אֲשֶׁר לָךְ מָלְכוּת וּשְׁרָרָה. הִנֵּה בְּשׁוֹפָר אֶת-קְעָה יוֹם הָרַת.
צַדִּיק אֲשֶׁר מוֹשֵׁל בְּצִבְאוֹת שִׁפְרָה. עוֹלָם בְּכַוָּנָה נְכוֹנָה תַּשׁ״רַת.
קוֹם מִגְּבוּרַת עֻ-זְּךָ נֶאֱדָרָה. גַּם אַחְבִּיר עִמָּם תְּשַׁ״ת עִם תְּרַ״ת.
שֵׁב נָא בְּרַחֲמֶיךָ בְּכִסֵּא תִּפְאָרָה. אוֹתָם אֲשַׁלֵּשׁ בָּם אֲעָרֵב אִמְרַת.
הַטה לְחֶסֶד שׁוֹ-מְרֵי הַתּוֹרָה: הטה רָשָׁע וְאִישׁ זָדוֹן וְדוֹבֵר סָרָה: הטה

חַבֵּר כְּבוֹדְךָ אַב לְאוֹם הַבָּנִים. בּוֹגֵד בְּבוֹא נֶגְדִּי לְדַבֵּר תּוֹעָה.
תִּמְשׁוֹךְ רְצוֹנְךָ מַ-אֲרִיךְ הַפָּנִים. נָחָשׁ וְגַם רוֹכְבוֹ וְחֶרֶב רָעָה.
תִּזְכּוֹר בְּעֵת אַעְתִּיר לְךָ תַּחֲנוּנִים. אָז אֶתְקְעָה קֵשׁ״ר וְהֵם רָבִיעִי.
צְדָקוֹת שְׁלֹשָׁה הֵם אָבוֹת רֹאשׁוֹנִים. וּשְׁנֵי גְרִישִׁין שַׁל-שְׁלֶת אַכְנִיעַ.
הֵם יִהְיוּ מָגֵן לְיוֹם דִּין וְנוֹרָא: הטה בָּהֶם גְּאוֹן הַצַּר וְאוֹן אִישׁ עֶבְרָה: הטה

מֶלֶךְ זְכוֹר נָא בְּ-תְקִיעַת שׁוֹפָר. נָא צוּר דְּקוֹר צוֹרֵר בְּרוֹמַח אֵיבוֹת.
הַיּוֹם לְיִשְׂרָאֵל מְשׁוּלִים לְעָפָר. בִּזְכוּת רַמ״ח מִלּוֹת וְגַם שִׁית תֵּיבוֹת.
צְדָקוֹת גְּבִיר נֶעֱקָד בְּעָקוּד שׁוֹר פָּר. גָּרֵשׁ תְּגָרֵשׁ מֵ-אַרְצוֹת טוֹבוֹת.
יוֹם זֶה שְׁלֹשִׁים אֶת-קְעָה בְּמִסְפָּר. שִׁים שַׁלְשֶׁלֶת עַל כָּל מְתֵי אִישׁ רִיבוֹת.
בָּם יִמְצְאוּ נוֹפֶשׁ בְּנֵי הַמִּשְׁרָה: הטה תִּקְשׁוֹר בְּקֶשֶׁר עוֹז בְּלִי הַתָּרָה: הטה

יָהּ הַעֲבֵר שָׂטָן וְהוֹקַע אוֹתוֹ. אַצְמִיד פְּנֵי אַרְבַּע וְהֵם אַרְגָּמָ״ן.
שַׁבֵּר תְּשַׁבֵּר מַ-שְׁטִין בְּשִׁפָּתוֹ. גִּנ״תָם אֲזַוֵּגֵם נָא בְּשׁוֹפָר נִסְמָן.
שִׁים שַׁלְשֶׁלוֹת חָזָק לְמַעַן תִּתּוֹ. שִׁמְחוּ וְעִלְזוּ נָא בְּנֵי אֵל רַחְמָן.
תּוֹךְ לְבַל יַשְׁטִין בְּרוֹב עֲרָמָתוֹ. כִּי פִּתְאוֹם יַהֲלוֹךְ בְּסַעֲרוֹת תֵּימָן.
גַּם תַּשְׁלִיכֵהוּ לְאַתּוּן נוּרָא: הטה אוֹמַר וְאֵין לָהֶם מְקוֹם אֲזָכָרָה: הטה

בִּינוּ יְסוֹד שׁוֹפָר כְּנֶגֶד יוֹבֵל.
מַיִם וְאֵשׁ רוּחַ וְעַפְרוֹת תֵּבֵל.
אָבוֹת שְׁלֹשָׁה עִם מְנַגֵּן נֶבֶל.
עָשׂוֹר דְּעוּ כִּי בִּ-מְשׁוֹךְ הַיּוֹבֵל.
כָּל יִשְׂרָאֵל יַ-עֲלוּ הָהָרָה: הטה

רֹאשׁ לַעֲנָה תַּשְׁקֶה לְמַלְאַךְ אֱדוֹם.
פִּיהוּ חָצָץ מַלֵּא לְמַעַן יִדּוֹם.
שִׁים אוֹיְבֵי עַמְּךָ לְרַגְלָיו הֲדוֹם.
וַעֲשֵׂה לְכָל חֵיל צַר כְּאַנְשֵׁי סְדוֹם.
הַרְגֵּם וְתֵן פִּגְרָם לְחַיַּת בָּרָה: הטה

הָאֵל בְּרוֹב רַחֲמָיו בִּשׁוֹפָר יִתְקָע.
תִּשְׁמַע בְּרָקִיעַ בְּדִבּוּר נִרְקָע.
מִשָּׁם לְצִיּוֹן עִיר בְּאֶמְצַע נִתְקָע.
תָּקִים כְּנֶסֶת יִ-שְׂרָאֵל נִשְׁקָע.
תִּשְׁמַח וְתָגֵל בָּהּ עֲנִיָּה סוֹעֲרָה: הטה

מַהֵר שְׁלַח תִּשְׁבִּי וְגַם אִישׁ גּאֵל.
לִמְשׁוֹךְ בְּקֶרֶן זוֹ יַ-עֲמוֹד מִיכָאֵל.
לִקְבּוֹץ פְּזוּרֵי כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
אֶל תּוֹךְ דְּבִיר קָדְשְׁךָ אֱלֹהִים בֵּית אֵל.
לִיוֹשְׁנָה תַּחֲזוֹר עֲטֶרֶת תִּפְאָרָה: הטה

יחזקאל רחבי (1646-1725), שהיה ממנהיגי יהדות קוצ'ין, הפיץ את הפיוט הזה לקהילות אחרות בתפוצה. הפיוט הודפס בספר תפילות בשנת תקכ"ט (1669) שיצא לאור בליוורנו. בספר זה כתב **דוד מעשווא**, שהיה דקדקן ואיש לשון, דברי הסבר על הפיוט. בשנת תר"ט (1849) הודפס באמסטרדם ספר **חפת חתנים** על-ידי האחים **משה וישראל פאלאג'י ושלמה בילפורטי**. בין היתר הם מביאים בספר זה את דברי ההסבר של **דוד מעשווא** על הפיוט בשם "**התנצלות המגיה הראשונה**":

כל פועל שיפעל פועל מה בנמצא נמצא מההוים ונפסדים לא תתן הפעולה שום שלימות לפועל. כי מה שהוא בא בשכרו אין זה שלימות לפועל באשר השכר הוא דבר חוץ ממנו והוא כמו יפוי ונוי המלאכה שהוא שלימות לפועלה אם יוציא כלי למעשהו נאה ומהודר בתואר ומתוקן לכל חפץ תשמישו אשר יחפוץ האומן להשתמש בכלי ההוא. אמנם איבות המלאכה היא מלאכת שמים דבר שבקדושה והפועל יפעל אותה בכונה נכונה בעיון הדק היטב לכבוד קונו יתי. אזי מלבד הגעת השלימות אשר יגיע אל אותה הפעולה אחר אשר הוסר ממנה כל סיג והלאה. גם בפי איבות וגודל מעלת מלאכת שמים שאין למעלה הימנה ישתלשל שלימות נפשיי קנין רוחני משובח לנפש הפועל. אשר זהו תכלית השלימות קיים בנפשו ואינו יוצא חוץ ממנו. היוצא מזה שיש יתרון והעדפה

לפועל אשר יפעל פעולה הנותנת שלימות לפועל ממי שיפעל פעולה שאין שלימותה יוצאת חוץ ממנה. כאשר קבלו וקיימו והסכימו זה כל קדמוני החכמים. והנה כבר ידוע שיתחלף חלוף רב ההשתדלות אשר ישתדל הפועל העושה מלאכה בחומר עבור פחות הערך להשתדלות אשר הוא עושה בחומר יקר ערך. כי כפי מעלת חומר הנפעל יהי השתדלות הפועל יותר ויותר. וכמו כן אם תהיה פעולת הפועל לצורך רבים קהל או עדה ישתדל יותר בפעולתו לנאותה ולהדרה ממה שיפעל לצורך איש פרטי לבד. ולא ימנע עוד מחלוקה בין איש פרטי לאיש פרטי. כי אם יפעל לצורך איש אחד והוא נכבד יקר הערך ממעלה וחשיבות אין ספק שיהי׳ זריזות הפועל לכוין מלאכתו וליפתה יותר ממה שהוא עושה לצורך איש אחד והוא שפל המדרגה. כי כפי חלוף המעלה אשר יש לרבים על היחיד כן יהי׳ חלוף בזריזות הפועל העושה לצורך יחיד חלופו.

והנה במלאכת ההגהה אשר עשיתי בפיוטים אלו התחברו המעלות שלושתן יחד. אם הא׳ היא מלאכת שמים עבודת הקדש להתפלל לשבח להלל בשירות ורננות לבורא ית׳ על כל הטוב אשר גמלנו ואשר הוא גומל יום יום בכל עת ובכל רגע יצוה חסדו על עם בני ישראל אשר בחר להיות לו לעם סגלה. ואם שנית ההגהה וההדפסה ההיא היא לצרך רבים קהלות קדושות עדת ישורון שינגילי יצ״ו. ואם שלישית היו ממוצעים למלאכת עבודת הקדש הלז שני שרי מעלה אשר הא׳ אדמהו אבנהו: (ואם לא כפי סדר מעלתו ומדרגתו כי). לא ידעתיהו. אמנם לשמע אזן שמעתי מנהגיו הטובים הוא ניהו **המעולה הקצין התורני מוהרר יחזקאל רחבי** הגר בארץ בני קדם באי מלבר בעיר קוגין הוא שלח העתק פיוטים אלו בכתב ליד חד מבני עליה אשר שמו הטוב נודע לנו ה״ה הגביר **המרומם** רצוי לכל אחיו היהודים. כל יודעיו ומכיריו מילי דמיטיב עליו מגידים. הוא ניהו התורני הקצין **ר׳ טובי׳ בועז שי׳**. ותולדתו כיוצא בו שני בניו **התורניים הקצינים ר׳ אברהם שי׳ ור׳ שמעון שי׳**. והתורני ר׳ יחזקאל הנ״ל שי׳ בקש מהם שימסרו ההעתקה המשלוחת למדפיס אומן הידוע לעשות כונים למלאכת הדפוס להצ״יבה בדפוס כיון באותיות ונייר דיו נאה ומהודר בכל מיני הדור משופרא שופרא. והנה ר׳ טובי׳ ובניו שי׳ הנ״ל מלאו את דברי ר׳ יחזקאל שי׳ הנ״ל במה שעשו הדפסת פיוטים אלו ע״י הני כהני הלא המה האחים הקצינים **ר׳ יוסף ר׳ יעקב ור׳ אברהם** שי׳ **פרופס** כהנים זריזים הם במלאכת

הדפוס יותר מכל מדפיסים זולתם כאשר יצא כבר מוניטין שלהם בכל ארצות איראפא ואפריקא עד כי כל יושבי ארצות אלו ואיי הים מי ומי אשר מלאו לבו להדפיס שום דבר יהי' מה שיהי' הן במיני ציורים וגוונים הן בכל מיני לשונות הכל מריצין מלאכתן אליהם באשר מפורסם מאד שלאכתן מלאכת מעשה חושב חושבי מחשבות להמציא המצאות מלאכותיות במלאכת הדפוס יתדמו לפעולות הטבע עד שאין בכל אומני מדפיסים בקיאים לסדר וליפות הדפסת הספרים בסדור ויפוי נאה כמוהם. ובאשר ידי ממשמשין בהגהת ספרים שהוא מילתא דשכיח ורגיל לגבאי נתגלגל אלי זכות מלאכת הגהה זו ע"י זכאים התורניי' ר' טובי' בועז ובניו שי' הנ"ל המה בחרו בי שמוני נוטרה את הגהת פיוטים אלו. והנה הגבירים האלה כבר נודע בשערים מדרגת שם כל אחד מהם הטוב הולך למישרים בכל קצוי ארץ וים רחוקים מלאה פני תבל לאמר עליהם שהם שלומי אמוני בני ישראל. ואלו על פי פקודת אחד מהם עשיתי מלאכת הגהה זו הייתי ממהר להשלים רצון חפצו בכל תוקף יתר עז ויתר שאת הזריזות למען אמצא חן בעיניו. כל שכן שעשיתי הגהה זו על כי פקודת הגבירים הנ"ל כלם. עא"נו בהתחברות כל הסבות הנזכרים פשיטא שהשכל והנימוס מחייב להזהר בהגהה זו שמירת החרוזים והמלות והתנועות אחת מהנה לא תה' נעדרת התקון כפי טבע משפט לשון הקדש למען לא יראה ולא ימצא בו שום שמץ ודופי דבר שאינו מתוקן כדי לצאת ידי שמים וידי הבריות כאשר הזהיר על זה אדון הנביאים ע"ה באמרו והייתם נקיים מה' ומישראל. והנני מבטיח שהיה השתדלותי בהגהה זו השתדלות העיון הדק היטב בחרוזים ובמלות ובתנועות דגש ורפה לתקן את אשר היא מוכרח וראוי לתקן. והנה רב מאד מחנה הטעותים אשר מצאתי בההעתקה המשולחת משם כנ"ל. מלות זרות. נקודות בלתי ישירות. לא הולמתם גדרי הלשון לא לשון הקדש ולא לשון תרגום. הרבה תנועות ינועו ויחגו כשכור תתבלע בהם כל חכמת המחבר ויהפך חבורו בלשונו הטהור ונקי מכל שבוש ללשון עלגים אשר אין נכון להתפלל ליוצרנו ב"ה להללו ולשבחו במלות זרות ובתנועות נכריות ההופכים ללענה משפט הרנה והתפלה. השבח והתהלה. ואנכי זעיר התלמידים בע"זה ב"ה למדתי קצת דקדוק לשון הקדש כאשר נתתי לבי לירוש ולתור בפזמונים ושירים אלו ומצאתי רבים מהם בלתי מסודרים לפי טבע הלשון קבצתי כל חלקי הסותר כפי מה שתשפטם החלוקה. (כאשר יאות לכל איש משכיל חכם לב אשר נתן ה' חכמה ותבונה בהמה): לחקור

חקירה שלימה. ופקחתי עיני על כל הזרים דאיתנהו בהו תקנתים. כל מה שה׳ אפשר לתקן. וסדרתים בעז״ה ב״ה בסדור נאה ותקון משובח כפי אשר יסבול טבע הלשון ומשפט המליצה על פי כונת המחבר אשר הוא מסתמא ידע להימין ולהשמאיל בדרכי לשון הקדש כל דבור ודבור על כנו ועל תלו. ולדוגמא אביא פה קצת מאמרים אשר נמצאו בהעתקה בלתי מתוקן ותקנתים בעז״ה ב״ה להראות אל נבוני בני עמנו יצ״ו יושר תקונם ויופי סדורם. ומהם יכול הקורא להקיש אל השאר אשר לא הבאתים פה. וקצרתי למען לא יקוץ הקורא לגודל אריכות ההתנצלות הזה: **בשירי** חופה בשיר על היין המתחיל ככלות ייני תרד עיני וכו׳. כתוב בהעתקה **מְבֵּינו רֶכֶב** ב׳ מלות אלו עם נקודתן אין להם הבנה לפי רהיטת לשון חרוזי השיר. הגהתי **מִבְּנֵי רֶכָב**. כי אין ספק שכוונת המחבר על בני יונדב בן רכב הנזכרים בספר ירמיה סימן ל״ה. רק המעתיק הוא דעיות וקלקל הנקודות: שם בסוף אותו חרוז שואלי מים שואלי יין. אין נכון לומר על בני יונדב בן רכב שואלי יין כי הם אדרבא מואסים היין על פי צואת אביהם כנזכר שם ירמיה. אין ספק כי המעתיק שהיא דשואלי שואלי (הנזכר כמה פעמים באותו שיר) נקטיה. לכן טעה והעתיק פה גם כן שואלי יין. אבל האמת יורה דרכו דצריך להיות **מוֹאֲסֵי** יין תמורת מלת שׁוֹאֲלֵי:

בפזמון לתקיעת שופר יום שני של ראש השנה המתחיל נורא אשר לך המלכות וכו׳. כאשר קריתי ושניתי פזמון זה מצאתיו כלו כמש״וגים במלותיו ובתנועותיו ולא ידעתי אנא ואנא הלך דעת המחבר. אמנם אחר השקפת העיון הדק היטב בחנתי והבנתי בו כי רובי החרוזים שבו מיוסדים על משקל שתי תנועות ויחד שתי תנועות ויחד ושלש תנועות. ואשר שקלתים בפלס ומאזני צדק כל חרוז וחרוז בפני עצמו מצאתי קצת עודפי תנועות וקצתם חסרי תנועות. ואמרתי אין ספק אצלי שהרב המחבר ר׳ נחמיה בן אברהם כיון המשקולות יפה בלי הכרע לאחת מצדדי החסרון כי גם כל יתר כנטול דמי׳. וכאשר רוב חרוזי הפזמון הם במשקל מכוון מסתמא כל חרוז בפני עצמו שקל המחבר כמו כן מכוון בלי סרח עודף או הפכו. כי כל מה שיצדק מחובר כל הפזמון יצדק בנפרד כל חרוז בפני עצמו. אמנם המומין אשר נולדו בחרוזים אלו נעשו מום קבוע על ידי חסרון הבנת המעתיק שלא הבין כונת המחבר והעתיק לפי דעתו וסברת הבנתו החסרה משקלים בלתי שוים. והנה לשלמות המלאכה היקרה הזאת

למען לא יצא מתחת ידי משקל מעוקל גרעתי פעם או הוספתי פעם מלה או תנועה כאשר יראה הקורא המבין ויודע טבע השירים המיוסדים על אדני המשקל תנועות ויתידות אשר נהגו המשוררים לייסד בהם חרוזי שירהם. ולדוגמא אציג פה החרוזים אשר המה בהעתקה בלתי שוים. ואח״כ אראהו כי בישועת השם ב״ה תקנתים ועשיתי את העקוב למישור חרוז הממעיט תנועה או מלה העדפתי ואת העודף החסרתי באופן שיהיו כל חרוזי פזמון זה אשר יושר שיר ביום קדוש ונורא מסודרים היטב במשפט שירי כל בעלי שיר היוצאים בשיר:

בחרוז **שֵׁב נָא בְּרַחֲמֶיךָ בְּכִסֵּא תִפְאָרָה**. כל רואה יראה שיש בסופו תנועה יתירה. ולהשוותו למשקל רוב חרוזי פזמון זה הגהתי **בְּכֵס תִפְאָרָה**. כי מלת תפארה היא תואר למלת בכס ששתיהן לשון נקבה משא״כ מלת בכסא. ומלבד תנועה יתירה הנמצאת בחרוז גם מלת תפארה שהיא לשון נקבה אינה תואר למלת בכסא שהוא לשון זכר: באותו פזמון שִׂים שַׁלְשֶׁלֶת חֲזָק וכו׳. להשוות המשקל כפי כוונת המחבר הגהתי **שַׁלְשֶׁלֶת חָזָק** למען לא יהיו רק שתי תנועות אחר יתד שני: עוד שם **תוֹךְ לְבַל יַשְׁטִין** וכו׳ בראשיתו חסר תנועה אחת. לתקנתו החלפתי מלת **תוֹךְ** במלת **סוֹטֵן** השייך פה לומר על המקטרג אשר חרוז זה נבנה עליו: עוד שם **גַּם אַחְבִּיר עִמָּם תְּשַׁ״תּ** עם תר״ת. חסר תנועה אחת בסופו הוספתי מלת קול: עוד שם **שִׂים שַׁלְשֶׁלֶת כָּל מְתֵי** וכו׳. הגהתי כנ״ל בחרוז שים שלשלת חזק וכ״ו. עוד שם **רוּשׁ לַעֲנָה תַּשְׁקֵה לְמַלְאַךְ אֱדוֹם**. למלאות חסרון תנועה אחת בסופו הוספתי מלת **שֵׁר**: עוד שם **פִּיהוּ חָצָץ מַלֵּא לְמַעַן יִדּוֹם**. ששה תנועות בלי יתד בראש החרוז. להשוותו עם חבירו נזכרתי במאמר חז״ל גורעין ומוסיפין ודורשין והיי תקנתו **חָצָץ תְּמַלֵּא פִּיו לְמַעַן יִדּוֹם**: עוד שם **שִׂים אוֹיְבֵי עַמְּךָ לְרַגְלָיו הֲדוֹם**. למלאות חסרון תנועה בסופו החלפתי מלת **לְרַגְלָיו** במלת **לְרַגְלֵיהֶם**: **בחרון** שאחריו הוספתי מלת **כְּמוֹ** והמעטתי אות כף ממלת **כְּאַנְשֵׁי** להשוות אבני המשקל: **חרוז** האחרון **אֶל יוּשְׁנָה תַּחֲזוֹר עֲטֶרֶת תִּפְאָרָה**. בסופו העדיף המעתיק תנועה. לתקנו הפכתי החרוז וסדרתיו בסדור ישר כפי כוונת המחבר נ׳ תנועות בסופו **תַּחֲזוֹר לִיוּשְׁנָה תִּפְאֶרֶת עֲטָרָה**:

אחר שזכיתי בחסד עליון אשר עזרני להשלים ההגה הזאת אמרתי אל תהי ברכת הדיוט כמוני קלה בעיניכם. אחים קהל שינגלי יצ״ו שמחו בה׳ וישמח ה׳

בכם. קחו נא את ברכתי אשר הבאת לכם. תשורת מנחה מעגלי צדק הגהתי תהי כדבש למתוק בפיכם. ותיטב להי תפלתכם. תעתירו אל הי ויעתר לכם. יפיק רצונכם. ירוה צמאונכם. וימלא תשוקתכם. במלאת ספוקיכם. ועוד יברך אתכם. כאשר ברך את אברהם אבינו ואביכם:

ועתה טרם אכלה לדבר אחוי ק״דה חמש מאות בכריעת כרעים. אשתחואה על אפים. בפשוט ידים ורגלים. מול אלוהי השמים. ואומר נא יהיו לרצון אמרי פי הגהתי. אשר עשיתים על פי הדקדוק כאשר קבלתי מרבותי. ברוך הי אלוהינו. אשר טוב גמלנו. אמץ את לבבינו. האיר עינינו וחזק ידינו. עד די הפק זממינו. בהגהה זו הוחלנו וכלנו. היום יום ג׳ ט׳ לחדש אייר שנת **מגן ישענו** לפ״ק פה ק״ק אמשטרדם יע״א. כ״ד עמוס בתלאות הזמן. אשר הוא בנקודים לתקוע יתד במקום נאמן:
הצעיר **יוסף** בלא״א הר״ר **דוד** זצ״ל **מעשווא**.

יהודי קוצ׳ין לא קיבלו נוסח הגהה זה של דוד מעשווא והעדיפו את הנוסח המקורי של המקובל רבי **נחמיה בן-אברהם**.

לאחר מותו הפך קברו למקום עלייה לרגל ורבים מבני העדה פקדו את קברו (כאמור, הוא נפטר בכ״ה בכסלו, נר ראשון של חנוכה). יום זה צוין גם כיום טקסי קיום נדרים **נרשה**.[71] על פי מנהג זה אנשים שנדרו נדר ונרפאו ממחלתם היו עורכים סעודה. לקיום נדרו היה הנודר מביא עשרים ואחת חביתיות מקמח (חביתית קמח נקראת **דוּשָׁא**) ועשרים ואחת בננות בקערה ומגישן לסועדים. לאחר מכן היה עורך סעודה ובסופה הסועדים היו מברכים את הנודר והולכים לבתיהם.

חלק מבני הקהילה עדיין מציינים גם בארץ-ישראל את ההילולה לזכרו של המקובל, כדוגמת מתפללי בית-הכנסת ״זבול קודש״ שבשכונת קטמון בירושלים.

71 ״נרשה״ בשפת מאליאלם — נדר נרשה, שהיה מנהג נפוץ בקרב העדה והיו מקיימים אותו גם במוצאי שבת, לזכרו של אליהו הנביא.

תפילת השכבה מיוחדת במינה נתחברה על המקובל וזה לשונה:

והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה. אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה. מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם. מה יקר חסדך אלוהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. ירויון מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם. כי שישים חכמת ואורך ימים תבונה.

טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו. סוף דבר הכל נשמע את האלוהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם. יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם. אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת י. אשרי נצרי עדותיו בכל לב ידרשוהו.

מנחה נכונה בישיבה עליונה תחת כנפי השכינה במעלת קדושים וטהורים כזוהר הרקיע מאירים ומזהירים וחלוץ עצמים וכפרת אשמים והחזקת פשע והקרבת ישע וחמלה וחניניה מלפני צור שוכן מעונה. וחולקה טבא לחיי העולם הבא שם תהא מנת ומחיצת וישיבת נפש השם הטוב כבוד הרב רבי אלופי ומיודעי ועטרת ראשי רבי נחמיה החכם הזקן הישיש והמפואר רוח י תניחנו בגן עדן. דאתפטר מן עלמא הדין כרעות אלהא מריה שמיא וארעה מלך מלכי המלכים ברחמיו ירחם עליו ויחוס ויחמול עליו מלך מלכי המלכים ברחמיו יסתירהו בצל כנפיו ובסתר אהלו לחזות בנועם י ולבקר בהיכלו ולקץ הימין יעמידהו ומנחל עדניו ישקהו ויצרור בצרור החיים נשמתו וישים כבוד מנוחתו י הוא נחלתו וילוה אליו השלום ועל משכבו יהיה שלום כדכתיב יבוא שלום ינוח על משכבותם הולך נכוחו הוא וכל בני ישראל השוכבים עמו בכלל הרחמים והסליחות וכן יהי רצון ונאמר אמן.

מהמילים שבתפילת ההשכבה עולה, כי המקובל היה בעל ידע רב בתורה והטביע את

חותמו על רבים מתלמידיו גם לאחר מכן. תפילת ההשכבה לזכרו של המקובל שימשה כסגולה לרפואת חולים. היא הייתה נאמרת לפני **מישברך** לחולה בשבתות. נוהג זה רווח רק אצל חלק מבני העדה. נחמיה מוטא נקבר בבית-הקברות הישן במטנצ'ארי שבקוצ'ין. לפנים הכיל בית-הקברות הזה מצבות רבות אך הוא נהרס בידי מקומיים חסרי בית שפירקו את כל המצבות (זולת קברו של המקובל) ובמקומן בנו בתים. כיום הקבר מטופח בידי המקומיים, המדליקים שם נרות בכל ימות השנה.

נספח 2: קריאת עשרת הדיברות

לפני קריאת אנוכי ה׳ אלוהיך (עשרת הדיברות) היה הקהל קם וְזַקַן בית-הכנסת היה אומר את הפסוקים הבאים, שחלקם בארמית כנראה עוד מתקופת בית שני וכך הם נשתמרו אצל יהודי קוצ׳ין. הפסוק **רכב אלוהים**... לקוח ממזמור לחג השבועות (תהלים ס״ח 18). הקורא את הפסוקים האלו אומר אותם באמצע קריאת התורה כאשר הקריאה של עשרת הדיברות היא הקריאה החשובה ביותר בכל ספר התורה, תוך שהקהל קם על רגליו. רק כדי להזכיר, קוראים את עשרת הדיברות שלוש פעמים בשנה — בשבת יתרו, בחג השבועות ובשבת נחמו (ואתחנן). וזה לשון הפסוקים:

אַצִּיתוּ וּשְׁמָעוּ עֲמְמַיָּא יַת עָשָׂר פִּתְגָמַיָּא.
דְּיהַב יְיָ לָנָא עַל יְדוֹהִי דְּמֹשֶׁה נְבִיאָנָה.
באימה בְּיִרְאָה בְּמוֹרָא בְּפַחַד בִּרְעָדָה בְּגַעַשׁ בְּרַעַשׁ בְּרֶתֶת וּבְזִיעַ וּבְחַלְחָלָה.
רֶכֶב אֱלֹהִים רִיבוֹתַיִם אַלְפֵי שִׁנְאָן יְיָ בָּם סִינַי בַּקּוֹדֶשׁ.

נספח 3: מצבת שרה בת-ישראל

המצבה שנמצאת כיום בפתח בית-הכנסת בצ'רנאקולאם הובאה מבית-הקברות שבקורנאגור. למעשה זו העדות היחידה מקורנאגור המצויה כיום. יש הסתייגות באשר למקורם של לוחות הנחושת שניתנו ליוסף רבן בבואו לשם, מאחר שאין אלה הלוחות המקוריים.[72] מצבה הפיזי של המצבה גרוע ביותר והיא נמצאת בשלבי התפוררות; היא חשופה לכיפת השמים, ואם לא ייבנה מעליה מבנה מתאים היא עלולה להיהרס על-ידי פגעי מזג-האוויר. המצבה הנָה ייחודית במינה מהתקופה ההיא, ואופן הקיבוע בפתח בית-הכנסת מעורר תמיהות. לכן סביר להניח כי אותם באי בית-כנסת הניחו את המצבה עקב מספר סיבות, שאחת מהן קשורה לשֵם המופיע על גבי המצבה: **שרה בת ישראל**. זו הייתה כנראה עלמה צעירה שנפטרה בדמי ימיה. נשאלת השאלה מי זה אותו האלמוני ששמו **ישראל**? יש להניח שהיה זה אחד המשוררים שהיו שם עוד בתקופת קורנאגור ואשר חיבר בין היתר פיוטים שמהם מופיעים בספר קולס. בכל שיר שחיבר מופיע שמו סימן **ישראל**. אחד הפיוטים שנהגו לומר בליל שמחה תורה אחרי ההקפות ולפני הקדיש "עלינו לשבח" הוא הפיוט "**ישנה בחיק תאוה מתנומתך עורי**" (ראה בהמשך). לנשים הרשו להיכנס לפנים בית-הכנסת רק פעם אחת בשנה, כדי לנשק את ספרי התורה בעוד הגברים מפייטים את הפיוט. מילותיו של השיר מתייחסות אמנם לעם ישראל המנודה והנמצא בגלות, אבל לפי תוכן הפיוט אפשר גם לייחסו לאותה האישה, שרה, כפי ששמה מופיעה על המצבה לאמור: "**ישנה בחיק תאווה מתנומתך עורי לבשי עוז אסירת תקווה מעפר התנערי**". גם בשיר אחר שחיבר אותו אלמוני ישראל נרמזת אישה או עַם ישראל: "**יונתי זיו יפעתך דמה לכסיל וכימות ואני לאהבתך אשיר שיר על עלמות נאוה מכל עלמות נדדו לתשוקתך מעפעפי תנומות**" (ראה בהמשך). אולם עדיין נותרה השאלה — האם **ישראל** הוא אותו פייטן ידוע? פיוטיו של **ישראל** אופייניים רק לעדת יהדות קוצ'ין.

להלן שניים משיריו של ישראל בסימן ישראל.

72 ד'קוסטא סבור שהם אינם הלוחות המקוריים.

שיר א

יְשֵׁנָה בְּחֵיק תָּאֲוָה מִתְנוּמָתֵךְ עוּרִי.
לִבְשִׁי עוֹז אֲסִירַת תִּקְוָה מֵעָפָר הִתְנַעֲרִי.
רָעָיָה הַשְׁמִיעִי קוֹלֵךְ וּבְשִׂפְתֵי חֵן שׁוֹרֲרִי.
חִכֵּךְ מַה מָּתוֹק מִדְּבָשׁ וְחֶשְׁקֵךְ עָז מַאֲרִי:

שַׂמְתִּיךְ כָּחוֹתָם עַל לִבִּי לָנֵצַח לֹא אֶשְׁכָּחֵךְ.
אֶטְמוֹן אַהֲבָתֵךְ בְּחוֹבִי אֶשְׁאָף לְנוֹגָה זָרְחֵךְ.
טָעֲמְתִּי מֶתֶק שְׂפָתֵךְ וַתְּהִי כִּדְבָשׁ לְחֵיךְ.
בּוֹאִי נָא חֲסִי בְּצִלִּי וְגוּרִי תּוֹךְ חֶדְרִי:

רָצְתָה נַפְשִׁי הוֹד דְּמוּתֵךְ תִּזְרַח אוֹר כְּאוֹר סַהַר.
וְתִפְאֶרֶת רוּם קוֹמָתֵךְ דָּמְתָה לִבְרוֹשׁ וְתִדְהַר.
הַסֵּבִי עֵינַיִךְ מִנֶּגְדִּי אֲשֶׁר כַּבָּרָק יִנְהַר.
מֵאוֹר שֶׁמֶשׁ יָהֵל לֹא תִּכְלָמְתִּי כִּי לֹא תַחְפִּירִי:

אֲיוּמָה מַרְאֵךְ הַרְאִינִי תְּדִמֶּה אֶל פֶּרַח שׁוֹשָׁן.
וּשְׂפָתַיִךְ כְּחוּט שָׁנִי בָּהֶם נֶפֶשׁ תְּדוּשָׁן.
אֲשֶׁר יַבִּיט אֶל הוֹד יְפְיֵךְ לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן.
דַּם אוֹיְבִים חִצֵּי עֵינַיִךְ בָּם מִלְחָמָה תִּתְגָּרִי:

לִבַּבְתִּינִי בַּת נְדִיבִים בְּאַחַת מְעֵינַיִךְ.
רָנִּי פִּצְחִי שִׁיר אֲהָבִים יִשְׁלָיוּ אוֹהֲבַיִךְ.
מַה נִּמְלְצוּ אִמְרֵי חִכֵּךְ מַה יָּפוּ פְּעָמָיִךְ.
עֲלִי אֶל הֶדְרַת נָוֵתֵךְ בָּא אוֹרֵךְ קוּמִי אוֹרִי:

שיר ב

יוֹנָתִי זִיו יְפְעָתֵךְ דָמָה לִכְסִיל וְכִימוֹת.
וַאֲנִי לְאַהֲבָתֵךְ אָשִׁיר שִׁיר עַל עֲלָמוֹת.
נַאֲוָה מִכָּל עֲלָמוֹת נָדְדוּ לִתְשׁוּקָתֵךְ.
מַעֲפְעֲפֵי תְּנוּמוֹת:

נאוה:

שִׂפְתוֹתַיִךְ שׁוֹשַׁנִים נוֹטְפוֹת מוֹר אַהֲבָה.
עֵינַיִךְ כְּמוֹ יוֹנִים בּוֹעֲרוֹת אֵשׁ לֶהָבָה.
מִדְבָּרֵךְ לִי עֲרָבָה מִשִׁיר שָׂרִים וְנוֹגְנִים.
הוֹגִים עוֹז וְתַעֲצוּמוֹת:

נאוה:

רָנִּי כִּי חִישׁ אֶבְנֶה עִיר הֲהֵלָלָה בְּתֵבֶל.
וּבְנֵי אֱדוֹם וְשֵׂעִיר אֶשְׁבּוֹר כְּשֶׁבֶר נֵבֶל.
רַגְלֵךְ אֶפְאֶה מִכֶּבֶל וְעַל שׁוֹנְאַיִךְ אָעִיר.
קִנְאָה כְּאִישׁ מִלְחֲמוֹת:

נאוה:

אַל יִרְפּוּ יָדַיִךְ עוֹד צְבִיָה אַל תִּירָאִי.
אֶת יֶתֶר צֹאנָיִךְ אֶפְקוֹד יִשְׂרָאֵל מְקוֹרָאִי.
אֶרְעֵם בְּכָל הַר וְאִי אוֹ שִׁיבֵם בְּאֶרֶץ נוֹד.
אוֹשִׁיב עָרִים נְשַׁמּוֹת:

נאוה:

נספח 4: צרור מכתבים בין מנהיגי יהודי קוצ'ין לבין יהודי תימן ובבל

(מאת **יוסף קאפח** כפי שפורסם בחוברת "**סיני**" ניסן אייר תשל"ו)

לפנינו איגרת שנשלחה אל **יחזקאל רחבי** בכתב ידו ובחתימתו של הרה"ג **צדקה חוצין** זצ"ל, ראש רבני בגדד בשעתו, מחבר השו"ת צדקה ומשפט ועוד. האיגרת היא ללא תאריך, ונכתבה כנראה בסביבות שנת התי"ק. היא עוסקת בגבאי צדקה שמסרו כספים לסוחר כדי שיתחלק עמם בריווח או בהפסד, אך הסוחר העדיף לברוח עם הכסף לקוצ'ין שבהודו, שם נשא אישה. מתוך המכתב נראה שהסוחר הפיץ שמועה שכל הכסף אבד באנייה שטבעה. נראה שהכספים לא היו כספי עניים אלא מכספם הפרטי, אחרת לא היה הרב צדקה חוצין מתארם ככשרים ויראי ה'. הוזכר שהם גבאי צדקה על-מנת לעורר את ר' יחזקאל רחבי לעזור להם.

הגביר המרומם ברום המעלות, עוטה מעטה תהלות, נדיב לב עולות חפץ חסד ומרבה להטיב, דמטוביה אוטיב לעמיה, דורש טוב לעמו, שר וגדול העומד בצרה, רודף צדקה וחסד, הגביר היקר המרומם כמה"ר יחזקאל רחבי נר"ו, אורך ימים ישביעהו, וכבוד והדר תעטרהו. בתר דכפילנא ליה שלמא למר, אנו ליה וליה עינינו, יקומם ירומם כסא כבוד תהלתו, על גפי מרומי ההצלחות, ושנותיו יעלו באחד ומאה, ומלכים מחלציו ישבו לכסא לך, עתה באתי על דברת האיש הלזה ה"ר יוסף אלמוצלאוי בכ"ר מוסא עזרא שהוא עתה במחנה קדשו, וכבר ידוע להאדון שבהיותו פה בגדאד מסרו לו אנשים כשרים ויראי השם והם גבאי צדקה, אנשים חכמים וידועים, כה"ר חכם צאלח ומשנהו יחזקאל כהן, סך שלשת אלפים זלטה רייג' בגדאד בתורת קרן, ועשו עמו שותפות, והוא הניח בתורת קרן אלף זלטה רייג' בגדאד, והיה התנאי ביניהם שילך לבצרא לבד, ויקנה משם סחורות ויחזור פה בגדאד, וכל מה שירויח אפילו מציאה. כ... יקח מחצית הריוח והם יקחו חלקם חצי הריוח וכן בהפסד, וכמ... כל זה בשטר שבידם שכתב להם, עוד קבל מהאנשים הנזכרים... מאות רופיה גדולה ששוה שש מחמדייה וחצי היום הזה בתורת פטורייה... דבר קצוב למאה כמנהג כל פטורייה כמו שכך העידו עדים שהודה ה... שקבל הסך הנזכר בתורת פטורייה. והן עתה שלחנו טופס... האדון. ושמוע שמענו שיוסף הנזכר נשא אשה בקוגין

וקבע ... הלא יבוש הלא יכלם שלוקח ממון אחרים ואין קול ואין עונה וא... כסף, עתה באנו אליך השר שתציל עשוק מיד עושקו ועליך המלא... ואין מרחמין בדין והתורה אמרה ודל לא תהדר בריבו, ותעשה מ... וצדקה משפט לזה שתחזיר לך ממונו וצדקה לזה שתוציא... ידו והנה מצד הדין יתחייב יוסף לשלם להם ואף אם יאמר ... מקרה רע בדרך מצד שבירת הספינה הוא מתחייב בנזק ... פשיעה שהם לא הרשוהו לילך כי אם לבצרא ולא לשאר מקום... לו רשות לילך לקוגין או לל בנאדיר, וא״כ הדין הוא מי ששינה... אם הפסיד הפסיד לעצמו ואם הרויח הרויח לאמצע, וחייב... ההפסד ועוד שהוא התנה עמהם שכל מה שירויח אפי... יתן להם מחצית הריוח ואם כן כל מה שהרויח מ... הזה יתן מחציתו מלבד הקרן שמסרו בידו שמ... ואלו היה בבצרא והפסיד בסחורה שקנה או מהק... חצי ההפסד, אבל עתה ששינה והלך מבצרא... ההפסד לבדו וחייב לשלם ממה שהרויח עד הי... ובעלי הממון הנזכרים אמרו לי שהמעות אשר תקח מן הנזכר תשלח אותם לבצרא ליד האחים יקרים כ... אצלאן ואחיו שיך אליהו ועמך הסליחה.

הצעיר צדקה חוצין

אגרת בכתב ידו של מהרי״ץ (הרב יחיא צאלח) מתימן אל דוד רחבי משנת התקל״ט:

היום יום ו׳ כה תברכו לחדש תמוז שנת התקל״ט ליצירה בסדר ויצאו משה ואלעזר הכהן וכל נשיאי העדה לקראתם.

לענף השכל ועץ החכמה, גזע היושר ושרש הדעה והמזימה, אב לבינה ואח לחכמה, הר המור וגבעת הלבונה, דיתיב בתואני דליבא, ויהי דוד עד הראש בא, יקר ונחמד, בכל מושב ומעמד, אביר הרועים, וראש הידועים, נכבד ונעים, תורת אלוהיו בלבו, ורוח אלוהיו בקרבו, מה גדלו ומה טובו, ואביו אהבו, אביו שבשמים לתת לו פי שנים, בתורת מאירת עינים, ה״ה מעלת הגביר גבירי שר ישראל, בנן

של קדושים, רודף צדקה וחסד בהונו ואונו וממונו **כהמהר"ר דוד בן כמהר"ר** סבא קדישא **יחזקאל רחבי** נר"ו יאיר בשחרי וערבי אכי"ר.

אחדש"ו כראוי למעכ"ת ואחרי קידה וכריעה אפים, מול כסא מתנשא, מעלת כ"ת שיחיה, באתי בשורותים אלו מול הוד פני המלך דוד נר"ו, למלאת את דבריו ואת נדרו נדר של מצוה אשר נדר לעבדו נאמן באהבתו, את ספר זבח תודה ושו"ת נקי פעולת צדיק להביא לבית הדפוס, למען תהיה לי מהלכים בין העומדים לפני ה' תמיד, וידעתי ובטחתי כי כן תעשה וגם תוכל, צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה, וידעתי כי זכותיה דמר תהיה בכפלי כפלים עד אלף פעמים, על המניע לעבדך כי לולי אגרתך הנעימה כמעט עדין לא יצא אור השני ספרים הנז', כי עדיין הכתב והמכתב היה מעורבב, עליונים למטה ותחתונים למעלה, פעם יוצא חוץ לשטה ופעם נסתר, והוצרכתי לנדד שינה מעיני, ושמתי לילות כימים לסדר הדברים בסדר נאות לבל יהי יגיעה למדפיס. עתה מה אומר לאדוני ובמה אקדם אדוני, אם לא ברוב ברכות ורוב שלומות, עד שיבלו שפתותי לך ולזרעך אחריך גם בניהם עדי עד, ונשמת כל חי תברך ברכת המוציא והמביא פעולה זו, ברוך אומר ועושה, זכור ה' לדוד אשר נדר לאביר יעקב, מפרי בטנך אשית לכסא לך, עד עמוד כהן לאורים ותומים, בעבור דוד עבדך אל תשב פ"מ, שם אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי, ויתן ויחזור ויתן כאלה וכאלה להרבנים השרידים, אחי ומרחמי, הנהו תרי אסקריטי דדהבא, ראשון לציון, כולו מלא חסדים, הרב הגדול ראש גלות אריאל **כמהר"ר אליהו רחבי** ומשנהו כלאב, כולו אב, נבון ומשכיל הן גביר **כמהר"ר משה רחבי** אי"ת הם ובניהם וחתניהם אכי"ר.

אנא אדוני אל נא תהא יגיעתי ח"ו לריק, כי עדי בשמים ושהדי במרומים כמה יגיעות יגעתי להוציא לאור שני ספרים אלו, לאור באור החיים לכבוד ה' אלהי ישראל, דלא ליעול בכיסופא קמיה, לכן נא תשתדלו בכל האפשר ויותר, ומצוה נקראת ע"ש הגומרה, ואם יתן איש את כל הון ביתו באהבה אנא משלם ליה כפיל לעלמא דאתי כאשר פי' התנא הגדול יונתן בן עוזיאל. יחושו אדוני ורבותי, אל תתנו דמי עד יצא כנוגה אורם וצדקתם כלפיד יבער, והנני מיחל ומצפה ומתפלל כאמור על ידיהם, ועיני תראינה מעשה ידי אמן בעט ברזל ועופרת כעת

חיה לשנה האחרת, כן יאמר בעל הרחמים אכי״ר. כהעתרת דורש שלומם וטובתכם, מתפלל לאל בעד שלותכם, איש צעיר יחיא בן יוסף צאלח יצ״ו.

והבנים בני למודי ה׳ הי״ו אברהם ויודה ויוסף נר״ו נוטים אל מעלתכם כנהר שלומים, וברכות כחול ימים, ומפיכם יבורכו ברכות שמים מעל אכי״ר.

ויקבל האדון מעט לוזים קטנים וגדולים והם שני כיסים זה בתוך זה, הכיס שבפנים לכה״ר אברהם זכאי והכיס שבחוץ למורי ואדוני ואם תמעט מול ערך ואל תהי ברכת הדיות קלה.

בית-כנסת בפארור. נבנה בשנת 1621 בידי יעקב קשטיאל והוקדש לאביו דוד, מצאצאי מגורשי ספרד שהתיישבו בקוצ'ין. מימין — שלט הכניסה לבית-הכנסת.

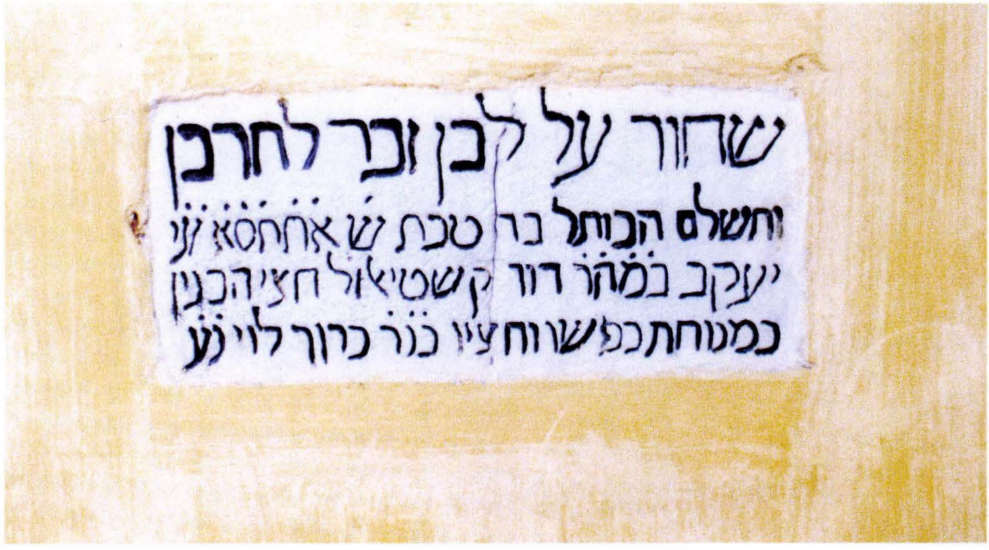
כתובת אבן להנצחת אביו של התורם **יעקב קשטיאל**, החקוקה בכניסה לבית-הכנסת שבפארור, וזה לשונה: **אשר שכן בצר בסנה למענו ישכון ביתי יהי אור בו לבית יעקב חכי חשהו בגלותי ענה דוד בנו יעקב דגול יחש לקשטיאל נוה קודש בעת הושל"ם יהי רצון ובא גואל**. נוסח הכתובת שימש כפיוט שנהגו לאמרו לפני הקדיש האחרון בשחרית של שביעי של פסח.

פנים בית-הכנסת בפארור כפי שהוא נראה היום. ההיכל, תכולותיו והתיבה המקוריים הובאו ארצה והם מוצגים במוזיאון ישראל בירושלים.

כתובת חקוקה באבן להנצחת שמות התורמים לבניית החומה של בית-הכנסת שבפארור. וזה לשונה: **שחור על לבן זכר לחרבן ותשלם הכותל בו' טבת ש*א*ת*ת*ס*א*ו*נ*י** (שהיא שנת 1917 למניין השטרות ה'שס"ה ליצירה — **1605**) **יעקב במהר דוד קשטיאל חצי הבנין במנוחת נפשו וחציו כנר ברוך לוי נע**. הכתובת נמצאת כיום בחצר בית-הכנסת פרדשי שבקוצ'ין.

רחוב היהודים שבפארור. הבניין הגבוה שמימין הוא בית-הכנסת.

חזית בית-כנסת טקאמבאום שבארנאקולם. בית-הכנסת נבנה מחדש בשנת 1939. בית הכנסת, שהֻנו פעיל שמור טוב בידי משפחה יהודית אשר גרה בקרבת המקום.

רחוב היהודים JEW STREET בארנאקולם. כיום הפך המקום, עם שני בתי-הכנסת שבו, לשוק.

חזית בית-הכנסת קדומבאום שבארנאקולם. בית-הכנסת נבנה מחדש בשנת 1916 והיה מן היפים שבהודו. עד שנת 1962 הוא היה פעיל, עד שאחרוני הקהילה עלו לארץ-ישראל והשאירו מאחוריהם את כל תכולותיו. באי בית-הכנסת הרימו תרומה נכבדה מאוד למדינת ישראל מאחר שנתבקשו לשלם את דמי העלייה של רוב היהודים שבקוצ'ין. כיום בית-הכנסת מוזנח ואינו פעיל ומשמש כמשתלה של אחד היהודים שנשאר שם.

פנים בית-הכנסת קדומבאום שבארנאקולם בימי תפארתה לפני העלייה. בתצלום נכבדי הקהילה עם שליחי העלייה.

בית-הקברות של קהילת טקאמבאום שבארנאקולם. בית-הקברות עדיין פעיל, ולאחרונה נוספו בו כמה קברים חדשים.

בית-הכנסת שבמאלה נבנה מחדש בשנת תרס"ט-1909. עם עליית הקהילה לישראל בשנת 1954 הועברו בית-הכנסת ובית-הקברות כחלק מההסכם שנחתם בין נאמני בית-הכנסת לבין המועצה המקומית לצורך שימור. כיום בית-הכנסת סגור ומוזנח ואינו פעיל.

רחוב ראשי במאלה.

הכניסה לבית-הקברות שבמאלה.

אחד משני הקברים שנותרו בבית-הקברות שבמאלה.

בית-הכנסת שבצ'רנאקולאם, שנבנה בשנת 1614. מימין מונחת המצבה של שרה בת-ישראל שהובאה למקום מקורנאגור.

המצבה של **שרה בת-ישראל** משנת 1269 (הל ליצירה), עדות מקורנאגור, וזה לשונה: **ברוך דיין האמת הצור תמים פעולו זה הקבר שרה בת ישראל רו"ת בשנת אתקפ"א לשטרות כ"ג יומי בירח כסליו.**

בית-הקברות בצ'רנאקולאם.

מפרץ הפורטוגזי שבקורנאגור. ראשוני היהודים שהגיעו לחוף מלבר התיישבו תחילה בקורנאגור. כיבוש המקום בידי הפורטוגזים בתחילת המאה הט"ז, לאחר מצור ממושך, הביא לקץ היישוב היהודי במקום.

רחוב היהודים בקוצ'ין (JEW TOWN) שבמטנצ'ארי.

רחוב היהודים פרדשי שבקוצ'ין.

משמאל — הכניסה לבית-הכנסת פרדשי. בית-הכנסת נבנה בשנת 1568 והוא אחד מבתי-הכנסת היפים ברחבי העולם היהודי. בשנת 1968, במלאות 400 שנה לבניית בית-הכנסת, הנפיק הדואר ההודי בול מיוחד לרגל האירוע.

המחבר על רקע ארון-הקודש בבית-הכנסת פרדשי (דצמבר 1999).

בית-הקברות הישן במטנצ'ארי שבקוצ'ין. בית-הקברות נהרס, זולת קברו של המקובל **רבי נחמיה בן-אברהם מוטא.** בתמונה — אחת מהמצבות הפזורות שם.

חלק מהמצבות שהובאו מבית-הקברות הישן שבמטנצ'ארי שנהרס מונחות בחצר בית-הכנסת פרדשי.

קברו של רבי נחמיה בן-אברהם מוטא במטנצ׳ארי שבקוצ׳ין. לפי המסורת הוא היה מיסטיקן ומקובל, ונפטר בשנת 1621 — בכ״ה בכסליו, שהוא יום הדלקת נר חנוכה הראשון.

בית-הקברות החדש של הפרדשים במטנצ׳ארי שבקוצ׳ין. בית-הקברות נבנה בשנת 1898.

קברו של יחזקאל רחבי בבית-הקברות החדש שבמטנצ'ארי. יחזקאל רחבי זה הוא מצאצאיו של הנכבד **יחזקאל רחבי** המפורסם.

כתובת חקוקה באבן בחצר בית-הכנסת פרדשי. הכתובת הועברה לכאן מבין הריסותיו של בית-הכנסת טקאמבאום שבקוצ'ין. במקורה הכתובת שייכת לבית-הכנסת שבקוצ'נגאדי, והיא מציינת את חנוכת בית-כנסת בשנת 1344. בית-כנסת זה היה פעיל כ-180 שנה עד לחורבנו בידי הפורטוגזים.

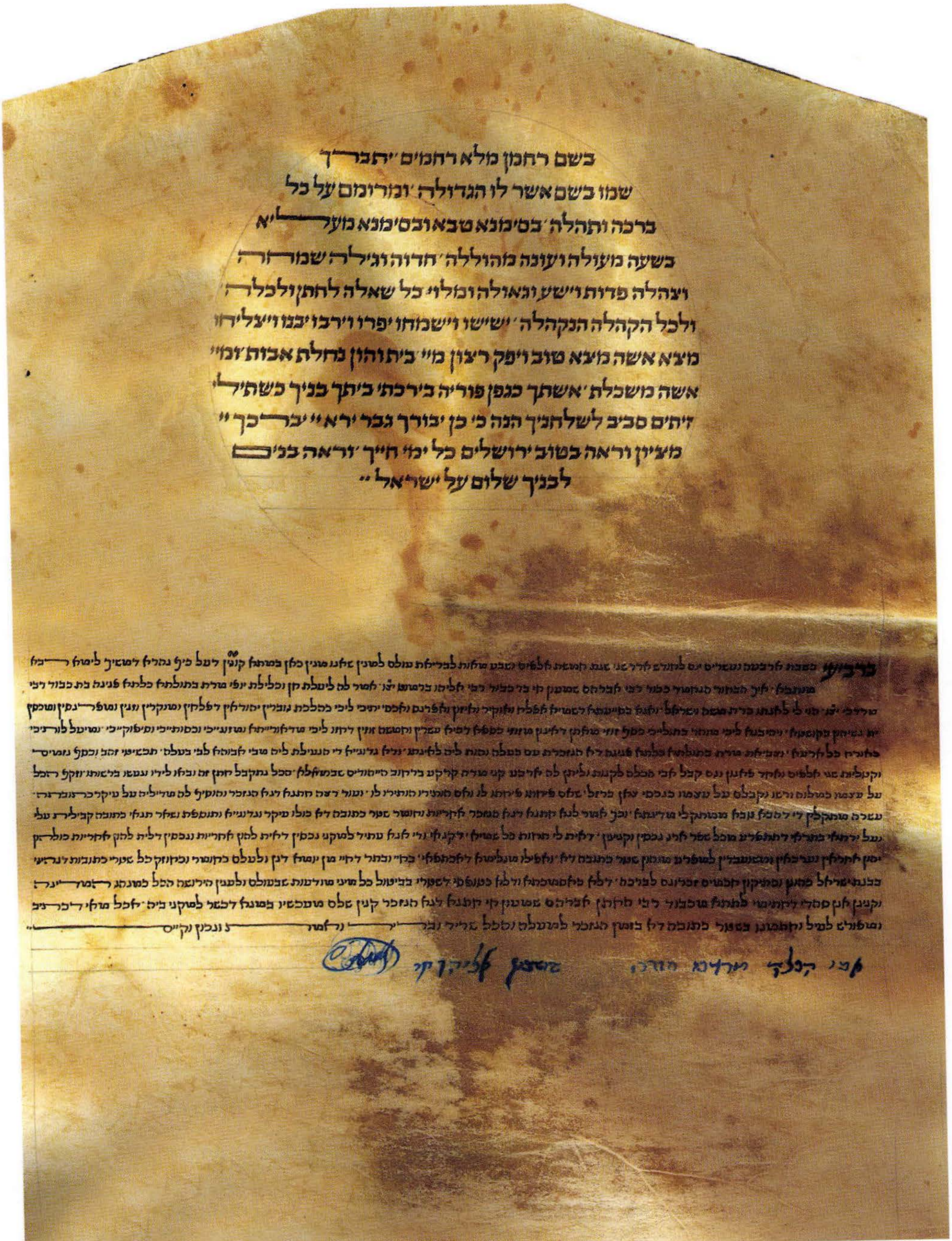

תצלום של ארון-הקודש מבית-הכנסת טקאמבאום שבקוציין.
הארון נמצא כיום בגרמניה.

בול שהנפיקה ממשלת הודו בשנת 1968 במלאות 400 שנה
לבית-הכנסת פרדשי.

כתובה משנת הית״ש.

to the synagogue there is a memorial to the seven synagogues of the Malabari Jews active in Cochin before the emigration to Israel to remind future generations of their history.

Today, at the beginning of the 21st century, very few Jews remain in Cochin and they can be counted on the fingers of one hand. There is hardly a minyan (quorum of ten Jews) and only two synagogues are active. One is the Theckoombagam in Ernakulam which is well-preserved thanks to a local Jewish family, although the Holy Ark and the bima (dais) have been removed and taken to Israel. New ones were built in their place, but services are held only on festivals. However the Paradesi with all its contents is carefully preserved and there are services there every Sabbath.

Since there are so few Jews left in Cochin, all the Jews without exception meet every Sabbath in the Paradesi synagogue and pray together. The community is united and all the ethnic barriers which existed in the past have fallen. The members take part in one another's ceremonies and try to preserve what is left of the once glorious community.

of the Malabaris who prayed in that synagogue had gradually moved over to their community. Those of the Malabaris who were left were strongly opposed to the transfer of the synagogue to the Paradesis due to the age-old dispute between them, and therefore destroyed the building. This dispute resulted in the unfortunate and unnecessary loss of this historic site. Later one of the Paradesis bought the ruins of the building from the Kerala authorities and added insult to injury by building a house there.

The ancient cemetery in Mattancheri was also destroyed except for the grave of the Kabbalist Rabbi Nehemia Muta. Since there was no-one left to take care of the site after the Malabaris had left for Israel, the local people broke into the cemetery, dismantled the graves and built houses there. As a result the gravestones which formed an important cultural and architectural monument disappeared and the descendants of the Meyuhasim Jews who had lived in Mattancheri lost an important resource for tracing the origin of their family names.

On the 400th anniversary of the founding of the Paradesi synagogue in 1968, there was an official ceremony in Cochin attended by the Prime Minister of India, Mrs Indira Gandhi, and other important personalities. There was widespread media interest in this event and the Indian postal service issued a special commemorative stamp.

In 1975 the Holy Ark and all its contents and the Torah scrolls were brought from various synagogues in Cochin to a synagogue in Moshav Nebatim in the Negev which was consecrated in a ceremony attended by many important people. The synagogue in Nebatim is a copy of the interior of the Kadavumbagam synagogue in Ernakulam. At the entrance

establishment of the State of Israel most of the Malabari Jews, who numbered 2,400, about 90% of the Cochin Jews, immigrated to Israel, unlike the Paradesis who preferred to stay in India. The Malabaris who made a great sacrifice by immigrating to Israel were also required to pay the costs of their immigration[27]. Even after they had paid, the Israeli authorities placed obstacles in their way and were reluctant to bring them to Israel for various reasons, particularly considerations of health. The delays continued until 1962, with the arival of the last members of the community, who had previously been refused entry. During this period the community still in Cochin maintained warm relations with Israel. In November 1959 a football tournament was held in Cochin in which a team from Israel took part. There was great excitement in the local community, particularly when the Israeli team won. The Israeli daily "Ma'ariv" wrote a particularly long report about the hospitality given to the team by the community who gave each player a cup and held a party attended by many members of the community. "Davar" gave a short description of the Jews who supported the team but did not mention the presentation of the cups or the party. "Al HaMishmar" contained no report except for the fact that the team had won the competition.

After the immigration of the Jews to Israel, the active synagogues were abandoned, and the oldest of them, the Theckoombagam in Mattancheri, was taken apart and completely destroyed by the Malabari Meyuhasim. This was the result of an attempt by the Paradesis to take over the synagogue, based on two claims; firstly that most of the Malabaris had left the town and gone to Israel, secondly that from the beginning some

27 Only the Cochin Jews, of all the communities brought to Israel, were required to pay the costs of their immigration.

tablets from the Malabari Meyuhasim. They used to show the tablets to visitors and to present themselves as the authentic Jews of Malabar and the Meyuhasim as blacks and recently converted slaves, who now called themselves Meyuhasim. The Malabaris had no spokesmen who could present their origins and tradition, and this led to ignorance about them among their neighbours and sometimes among members of the community themselves. For example, the Malabaris did not know about one of the first members of their community, the exile from Spain Ya'acov Yosef Kastiel who built the synagogue in Parur. As a result of the disputes between the two parts of the community Rabbi Haim Ya'acov Hacohen was invited to make peace between them, and visited Cochin in 1887 as described above.

At the end of the 19th century Rabbi Abba Yitzhak Yaffe from Poland arrived in Ernakulam and founded a yeshiva where Torah and the Talmud were studied. A tablet to his memory was put up in the room where meetings were held in the Kadavumbagam synagogue, stating:

"The Rock whose work is perfect. To mark the memory of a God-fearing man, the holy man of noble family from Poland, who appeared in Ernakulam and taught Torah to many with enormous casuistry, as Rabbi Abba Yitzhak Yaffe son of Rabbi Arye Leib Yaffe, called to the heavenly courts on the 12th of Adar 5650, may he rest in honour."

Children in the community were called Abba in his memory.

When the Zionist movement was founded, headed by Dr. Theodore Herzl, at the end of the 19th century, news of these events reached India and the Jews of Cochin in particular and they became extremely excited. The Cochin Jews collected money for the Zionist movement. With the

Mercy to be Opened", by Rabbi Yehuda ben Shmuel Ibn Abbas, on both days of the New Year, and this custom had spread from there to the other Sephardic communities.[24] As a result of the Baghdadis' refusal to adopt his proposal, Yehezkel Rahabi retracted and the Paradesis followed the custom of Baghdad.

Rahabi was known as a wealthy man and a leading member of the Cochin Jewish community with connections with the rest of the Jewish world, particularly with the Jews of the Yemen and Baghad. He contributed financial support to the yeshivot in the Yemen. He had a printing press[25] and sent printed books to the Yemen. His son David Rahabi wrote a small book called "Ohel David"[26] which was published in Amsterdam in 1691. After his father's death he took his place as head of the community in Cochin.

The Paradesis later claimed that they were the first Jews to reach Malabar and the descendants of Yosef Rabban, since they had purchased the copper

24 Rabbi Yehuda ibn Abbas (abu Albaka Yihye) who lived and worked in the 12th century in the communities of Baghdad and Aram-Zuba (Aleppo) was born in Fez in Morocco and fled to Babylon with his son Shmuel, where he composed his poetry. Ibn Abbas was a great poet and an associate of Rabbi Yehuda HaLevi. The traditional version found in the prayerbooks that the poem was composed by three brothers, Abbas, Yehuda and Shmuel is based on the fact that Abbas signed his poems with different acrosties, mainly Abbas, and until he wrote this poem,which mentions all three names, he was largely unknown. The editor of the Sephardi Mahzor in Italy thought it necessary to record this story about the three brothers. It should be noted that Abbas' son Shmuel converted to Islam, and Abbas linked this tragic event with the biblical story of the binding of Isaac. See Dr. Shimon Bernstein, American Jewish Yearbook, Volumes 8-9, 1947 pp 390-404.

25 It should be mentioned that the presses which existed in Cochin and Parur have been lost, but a small number of books printed in Parur, of poor quality, have survived. Outside Cochin books were published in Bombay according to the custom of Shingali (Cochin) including the "Huppat Hattanim".

26 A book dealing with the calendar and astronomy.

emissary Rabbi HaLevi from Hebron, that the freed servants were to be considered full converts in the eyes of the law. "Thus they are included in the commandment written in the Torah to honour the convert and from this date on (the 8th of Adar 5612, 1852) you are to accept them with love etc. And they are full Jews and any of them may marry a Jewish woman, even the daughter of a High Priest." His ruling was known throughout the Diaspora and was specially published in the pamphlet "Mashbit Milhammoth"[23] written by the emissary from Safed Rabbi Haim Ya'acov Hacohen Feinstein who visited Cochin in 1887 and was known as the founder of the colony of Rosh Pina in Eretz Yisrael.

The Paradesis were an extremely wealthy community and had extensive ties with the Jews of the Diaspora. One of the rich and well-known members was Yehezkel Rahabi (1646-1725). Rahabi tried to improve relations with the Malabar Meyuchasim community in order to publicise the poems of Rabbi Nehemia ben Abraham Muta who was a Kabbalist in the Meyuhas Malabari community. Rabbi Nehemia arrived in India from Aden in the 16th century, settled in Mattancheri and is buried there. Rahabi also tried to bring the Kabbalist's poetry to the notice of Jews all over the world, particularly the piyyut "Terrible One to whom belong Rule and Power," which is still said by the Malabar Jews today on the second day of the New Year before the blowing of the shofar. On the first day they used to say the piyyut "Time for the Gates of Mercy to be Opened" as in all of the Sephardic communities.

Rahabi sent messengers to Baghdad but found little enthusiasm for his idea, since in Baghdad it was customary to recite "Time for the Gates of

23 See Raffalovitch p. 11.

to these holdings to yunmas.[20] And no-one may challenge this. Given at the palace of Sharikal Quillgum in the year 886 in the reckoning of Malabar.[21]"

The new immigrants, who spoke different languages and amounted to no more than a few dozen[22], at first belonged to the Theckoombagam synagogue in Mattancheri. Later a quarrel broke out whose background is unclear, but which may have been over ethnic differences. The newcomers left and founded a synagogue of their own. Some of the Malabar Jews who had intermarried with them also joined the new synagogue which they built in 1568 and which was later called the Paradesi which means "foreigner" in Malayalam.

The Paradesis, who were mostly European in their appearance, were not at all like the Malabar Meyuhasim and called them pejorative names such as "blacks" and "slaves". There was no intermarriage between these groups, they did not participate in each other's ceremonies and in fact boycotted one another. A small number of servants (some 5% of the community) who worked for the Malabar Jews converted to Judaism.

There was a similar phenomenon among the Paradesis. The members of the community would not intermarry with the converts. They ignored the ruling of the Sephardi Chief Rabbi Raphael Meir Panigel (author of the "Healing Heart") which was based on the ruling of the Marikash (Rabbi Ya'acov Castro) and was given to the community in India by the

20 Yunmas means communities.

21 The year 1711.

22 In 1839 a census was taken and they numbered 183 out of a total of 1039 Jews in Malabar. See Raffalovitch p. 23.

There were also improved contacts with other Jews in the Diaspora. As a result Jews from many countries, particularly seafarers seamen and merchants from Holland, Poland, Aden, Baghdad etc. moved to Cochin and joined the local community. Over time this resulted in rifts within the community and widening gaps between rich and poor.

The first Jews who came to Malabar were already divided into two groups: those with aristocratic lineage (Meyuhasim) and the ordinary families (non-Meyuhasim). Rabbi Ya'acov Castro[18] who was a contemporary of Rabbi Yosef Karo, the author of the "Beit Yosef", mentions this in his article. After the destruction of the Cranganore community the Meyuhasim joined those who had been in Kachangadi and joined the Theckoombagam synagogue in Mattancheri. The non-Meyuhasim[19] mostly joined the Kadavumbagam synagogue in Cochin. In time the two communities intermingled and the barriers between them broke down.

The governor of Ernakulam near Cochin granted privileges to both the local communities in 1711, in the following words:

"By powers of our government we hereby grant to the sixty four Jews of Neiker Kadwe free use of the estates close to Ramantora in the east, Lavakvater in the west and the northern estates from Adikato Paramko south and the estate of Mullushuklam to the north and the land belonging

18 See his book of responsa "Ohlei Ya'acov" p. 99.

19 It is possible that the Paradesis called the members of this synagogue non-meyuhasim at the time when the Paradesis broke away from the Theckoombagam synagogue. In order to build their synagogue they needed water to mix the cement. The Paradesis went to the Kadavumbagam synagogue which had a well of pure water in the courtyard, but the members of the synagogue refused to let them use it. The Paradesis then brought bamboo containing water to continue the work.

In 1687 news about the Jews of Cochin reached Amsterdam[15] for the first time and great excitement was aroused among the Dutch Jews when headlines about them appeared in the Jewish press. One of the editors of this Jewish press, Uri Feibush Halevy, the editor of the Yiddish newspaper "Kurantin", issued a number of special news pamphlets about the Jews of Cochin. He also published a pamphlet in Portuguese. A Spanish version of their story was also produced, and soon afterwards another Yiddish version appeared in Prague. The two editions, from Amsterdam and from Prague, describe how news of Shabtai Zvi reached the Jews of Cochin[16]. The editor David Tersch who replaced Feibush as the editor of "Kurantin" also published a headline in the newspaper about the discovery of the Jews of Cochin.

The Jews of Holland gave the Jews of Cochin a great deal of help. In 1690, on the 15th of Av 5450[17] a consignment of Torah scrolls from Holland arrived in Cochin, and the occasion was celebrated with great festivities by the local Jews, since their scrolls from Cranganore had been burned by the Portuguese. They also ordered books to be published in Amsterdam and a daily prayerbook "Seder Tefillot" was published there in 5517 (1757). A second edition was published by the Propes press in Amsterdam in 5529 (1769). Later it was republished as "Huppat Hatanim", published in Livorno at the press of the brothers Moses and Israel Faluji and Shlomo Belforte in 5609 (1849).

15 See "Reshit Ha-Itonut Ha-Yehudit be-Holand" (The Beginnings of Jewish Journalism in Holland) by Ya'acov Toury.

16 However the Amsterdam version was unfavourable to Shabtai Zvi while the Prague one was sympathetic to him.

17 T'u Be'Av was a special festival for the Jews of Cochin as well as being a festival for lovers wishing to marry.

more estates in Mattancheri, as a sign of appreciation of their loyalty in the war against the Portuguese. This area is also called Jews' town, to the east of Cochin. The two synagogues which were built there were called after the two synagogues which were destroyed in Cranganore[13]: Theckoombagam meaning the south side of the river, and Kadavumbagam the north side of the river which ran through Cranganore.

Two synagogues with the same names were also built in Ernakulam, and it is said that the Jews leaving Cranganore wept and lamented that "destruction like the fall of Jerusalem had come upon them."

The religious persecution and sufferings of the Jews continued throughout the Portuguese period, until the Dutch conquest.

The Dutch conquerors were assisted by the Jews[14], and after the removal of the Portuguese yoke many Jews gradually returned to Kachangadi in Cochin. Eventually there were eight active synagogues, three in the city of Cochin, Mattancheri, two in the suburbs of Ernakulam and one each in the villages of Mallah, Parur and Chennamangalam.

13 The traveler DaCosta asked the local Jews (according to Raffalovitch) which synagogue was the oldest of those in the east of Cochin.They replied that the synagogue of Kachangadi was built in 5105 (1444). The Theckoombagam synagogue was built in 5336 (1576). the Kadavumbagam synagogue in 5400 (1640) and the Paradesi in 5427 (1667). DaCosta found the gravestone in Chennamangalam with the date of 1581 in the reckoning of shtarot, but reckoned it as 5130 instead of 5030 since the creation. As a result he was a hundred years out in his calculations, and I have corrected all the dates appearing in inscriptions according to the reckoning of shtarot Thus the order is the Kachangadi synagogue built in 1344, the Theckoombagam in 1476, the Kadavumbagam in 1540 and the Paradesi in 1568.

14 A story is told about a young Jew who climbed up and stole a bell from the palace of the Portuguese governor. The bell was apparenty used as an alarum against the enemy and thus the Portuguese were taken by surprise. This story may have a foundation in the fact that the Jews were known as "manikalan" which means bell-stealers in the Malayalam language.

Kachangadi suffered a similar fate. The Portuguese did not spare the local Jews and destroyed the Jewish street and the synagogue and burned all the books there. It is said that these included the famous history "Sefer Ha-Yashar", which contained a description of all the events and wars since the Jews had come to Malabar and of their family lineage. The Jews fled to other parts of the district not under Portuguese rule and settled in Chennamangalam and Parur.

Chennamangalam was close to Cranganore. In 1614 a synagogue was built there and near the entrance an ancient gravestone was set up which still stands there, a relic of Cranganore. It says:

"Blessed be the true Judge, the Rock whose works are perfect. This is the grave of Sarah daughter of Israel, may the Almighty give her rest in the garden of Eden, in the year of 1581 according to the reckoning of shtarot[11], on the 23rd of the month of Kislev".

Not far away the town of Parur is found. A synagogue was built in Parur in 1621 by Ya'acov Kastiel, a descendant of Jews who left Spain after the Expulsion and reached India. He dedicated the synagogue to his father David, as stated in an engraved stone tablet found at the entrance to the synagogue, which also gives the date[12]

The destruction of Cranganore was a tragedy felt for many generations. When the Jews returned to Kachangadi, the local governor gave them

11 The year 5030, 1269 CE.

12 This text is also a piyyut (hymn) which the local Jews used to recite before the last Kaddish in the Shacharit (morning) service of the seventh day of Passover.

In 1341 a great flood changed the outline of the coast and closed the outlet of the flourishing port of Cranganore. Cochin became the main commercial port. Since the main occupation of the Jews was trade, in order not to harm their livelihood the authorities gave them land for building homes and for agriculture[8] outside Cranganore to the east of Cochin in a place known as Kachangadi[9] and a synagogue was built there in 1344. A sign was placed on the building[10] with an inscription giving the date. Later the authorities also granted them land in Mattancheri near Kachangadi, and further privileges, including exemption from taxes and city dues, etc.

The situation changed in 1500 with the arrival of the Portuguese led by Admiral Cabral in the area. (It should be mentioned that in 1497 the Portuguese seafarer Vasco da Gama had discovered the coast of Malabar, and he later returned to India and died there). After a siege and a prolonged struggle, in 1524 the Portuguese conquered Cranganore.

The Portuguese, who hated and persecuted the Jews, brought about the destruction of the community through forced conversion and missionizing and burned the exisiting synagogues in Cranganore. In this fire most of the manuscripts preserved by the Jews since their arrival in the area were burnt. The Jews did not return to Cranganore and the ruins hid the remains of this ancient Jewish community. The Portuguese also destroyed the local Jewish cemetery with its ancient gravestones and all memory of the Jewish community was lost.

8 The Jews leased the land to sharecroppers, and the head of the community gave money from the profits to the poor twice a year, at Passover and New Year. Since there were quarrels it was decided to give to all of the community.

9 The word Kachangadi in the Malayalam language derives from "kacha" a Jew, Jews, "angadi", street.

10 It is now in the Paradesi synagogue.

We grant from this day forward to the respected Yoseph Rabban and give him as a gift the land of Anjuvannam (Cranganore) and also the right to shoot from the great cannon and to use music and cymbals, trumpets and shofars and the right to walk on spread out white clothes and to carry before him torches in daylight, and to use the round parasol, and to beat the elephant drum, and to use garlands of flowers before the bride and groom and to carry branches and march through the streets.

We also grant him the right of exemption from taxes and city dues, and land to build seventy two houses and a large site for commerce, free of all taxes and dues and to head all of the Jewish community and the synagogues in the lands of our government. All these rights are given to Yoseph Rabban owner of Anjuvannam, to his sons and his sons' sons, to his sons in law and daughters in law and to all members of his family for ever, while the moon shines in the sky.

These things are recorded on a copper tablet.

Written and signed in front of witnesses:
[-]
(Names of five provincial governors and the governor's bodyguard)
Written on a copper tablet in the ancient Tamil language by [-].
Cranganore was an important port for the spice trade, and the Jews played an important part in economic life and commerce, assisted the government and contributed to the welfare of all the local people. As a result and thanks to their loyalty to the government the Jews enjoyed comfort and prosperity[7].

7 There are also accounts by travelers who visited India such as the writer Hamilton who was in Malabar in 1210 and described the prosperity of the local Jews. His contemporary Benjamin of Tudela gave a similar account.

also published in his book "Sefer Hodu". An example is the manuscript of Avraham ben Yajo from Tunisia, dating from the 1220s. Ben Yajo went to India and apparently settled in Mangalore[4], a port not far from present-day Cochin. There he wrote a document of manumission for his beloved slave Ashu and took her as his wife[5], giving her the Hebrew name of Bracha bat Avraham. A son and a daughter were born to the happy (and wealthy) couple, who later left India and settled in Egypt.

Thus it is agreed by most scholars that the first communities consisted of merchants who probably reached Cochin in the 10th century CE. Evidence is provided by two copper tablets[6] which are still held by the Jews of Cochin. The tablets were presented by Sharman Piromil, the governor of the state of Malabar (known in the local Jewish literature as Shinkali) to the head of the community Yoseph Rabban, in recognition of their loyalty. The text of the tablet, as given by DaCosta, appears below.

We grant from our government palace in Muyirikkodu in the thirty sixth year of our life and in the second year of our rule and for hundreds of years after us.

4 Mangalore sounds like Kundgalore which is equivalent in the local language, as in that of the Jews, to Cranganore.

5 For this ceremony he needed witnesses, so apparently other Jews also lived there.

6 The scholar and traveller DaCosta questioned the local Jews in his article in the "Indian Church Quarterly Review" 1893, as quoted by Samuel Raffalovitch in his "Kadmoniyyot Ha Yehudim be-Malabar (Antiquities of the Jews in Malabar)", 1901. They stated that the rights granted to Yoseph Rabban were recorded on one copper tablet, on both sides. When asked if the Jews still had the original tablet they replied that they no longer had it, since the original had been removed and deposited in the storerooms of the scholar's town of Cambridge in England. Three copies of the original tablet were made and given to the heads of the Jewish communities.

The History of the Jews in Cochin

The origins of the Jewish settlement in Cochin,[1] a district in the state of Kerala in India, are unclear. As early as Talmudic times there is evidence that Jews had reached India during the reign of Firuz who ruled Babylon between 459 and 483, the son of Yezdegerd (440-457). The Talmud describes Firuz as "Rasshiya" (the wicked).[2]

During the reign of King Kavadh (485-498) the Jews of Babylon took part in a revolt in 486, known as "the year of the destruction of the world." As a result many Jews emigrated to the Arabian peninsula, the Caucasus and India. Very few seem to have gone to India, and their fate is unknown.

A number of scholars have made the suggestion that Jews had already reached India in the period of Hosea ben Aleh, when the Ten Tribes were exiled by King Shalmanezzer, the King of Assyria who destroyed the Northern Kingdom of Israel. These suggestions are unfounded. No proofs such as documents or archaeological evidence have been discovered.

In the Cairo Geniza, found in the attic of the Ben-Ezra synagogue, manuscripts were found written by Jewish merchants who stayed in India during the Middle Ages. They are described in an article by Professor Shlomo Dov Goitein which appeared in the journal "HaDoar",[3] and was

1 Formerly known as Pirum Padpu after the Parumpadu dynasty which transferred the capital to Cochin in 1405. It is south of Cranganore.

2 Rasshiya – rasha, a word also used by the Jews of Cochin.

3 Meah Shana Le-Geniza Shel Kahir (One Hundred Years Since the Discovery of the Cairo Geniza) "HaDoar", journal of the Hebrew Association of America, Volume 5, 24 Tevet 5757 (1997).

Introduction

For ever twenty five years I have been studying the Cochin Jewish community. During this time I have collected material from different sources, interviewed many people, written down the memoirs of the elders of the community, heard folk stories and collected documents and books. I felt it was important to preserve the heritage of prayer and folklore which played an important part in the life of the Jewish community in Cochin. The highlight of this activity was the visit which I made to discover my roots in Cochin in 1999. During this visit I had an opportunity to see the remains of the community, to meet the few remaining members and especially to gain an impression of the synagogues which stand there, empty and abandoned. I also visited the Jewish cemeteries, including one which has been wiped off the face of the earth. In this cemetery I had hoped to find the graves of my ancestors. I visited not only Cochin but also the other sites where Jews had lived, such as Mallah, Parur, Chennamangalam and Ernakulam. This booklet is thus a summary of all the findings of my research.

Eliyahu Barmouth

Dedicated to the memory of My Father
Avraham Shimon Chai Barmouth z"l
and His Brothers
Eliyhahu Rahamim Barmouth
and
Yitzhak Nissim Barmouth z"l

The Jews of Cochin
In Search of Roots

by

Eliyahu Barmouth

Jerusalem 2001

The Jews of Cochin

In Search of Roots

by

Eliyahu Barmouth

